

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 3. novembra 1980 – št. 17 – letnik XXXI

Med drugim preberite

- IZOBRAŽEVANJE PO RESNIČNIH POTREBAH, str. 2
- SAMOUPRAVLJANJA SE NI MOGOČE NAUČITI IZ KNJIG, str. 3
- ZVEČER SE SPOMNIŠ, KAKO DOLG JE BIL DAN, str. 4
- INŠTRUKTORJI V OZD, str. 5
- VZGOJA ZA USTVARJALNO DELO, str. 6 in 7
- NAREDIMO VEČ ZA PLANINSKO VZGOJO, str. 10

Politehnična vzgoja in izobraževanje

Družbena preosnova vzgoje in izobraževanja nastaja in se uveljavlja v naši samoupravni družbi v razmerah, ko se delavski razred kot temeljni nosilec družbenega napredka sooča z nalogo, da tudi vzgojo in izobraževanje sistemsko in vsebinsko uskladi s potrebami osvoboditve človeka in dela v razvitih samoupravnih družbenoekonomskih odnosih in v času znanstveno-tehnološke revolucije. Vzgoja in izobraževanje, ki naj ustrezata potrebam človeka v tej družbi, potrebam njegovega strokovnega, kulturnega in humanega razvoja in osvoboditve, morata vključevati tudi potrebe nadaljnega razvoja proizvodnje.

Strokovni in znanstveni delavci na področju vzgoje in izobraževanja smo med prvimi odgovorni, da na temelju spoznanj

sodobne znanosti o človeku in družbi ter o položaju delovnega človeka v njej iščemo odgovor, kako v naših razmerah v vseh delih vzgojno-izobraževalnega procesa sistematično razvijati ustvarjalnost za delo in za osebno življenje ter usposabljanje vsakega posameznika, da bo kot samoupravljelec obvladal vsa področja družbene reprodukcije.

Celotno jugoslovansko reformno prizadevanje je usmerjeno k temu, da se uveljavi delo kot nenadomestljiv del vzgojno-izobraževalnega procesa, vzgoja za ustvarjalnost pri delu pa postane eno izmed temeljnih načel vzgoje in izobraževanja. Spoznanja, do katerih smo prišli pri oblikovanju reforme vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji, nas opozarjajo, da je treba politeh-

ničnost izobraževanja obravnavati z več vidikov. Temeljno izhodišče je vsekakor povezovanje in prepletanje izobraževanja in dela, kar je v skladu z izhodišči reforme, kot jih je opredelil že 10. kongres ZKJ. V usmerjenem izobraževanju, kot smo ga oblikovali v zakonu o usmerjenem izobraževanju, so te zahteve izražene zlasti v povezavi splošne in strokovne izobrazbe, ki omogoča širše uveljavljanje načela politehničnosti v celotno zasnovanih vzgojno-izobraževalnih programih.

Politehnična vzgoja in izobraževanje zadevata ne le programe, temveč tudi samo vzgojno-izobraževalno delo, izobraževalni sistem in ne nazadnje tudi družbenoekonomske odnose na tem področju. Nekaterih sestavin znanja in izkustva najbrž

sploh ni mogoče pridobiti drugače kot v delovnem procesu, zato zahteva uveljavitev načela politehničnosti in vzgoje v vseh delih vzgojno-izobraževalnega procesa stopnji, stroki in naravi izobraževanja ustrezno povezovanje s konkretnim delom. Pričakujemo, da bo z razvojem usmerjenega izobraževanja toliko bolj izginjalo togo razlikovanje med splošnim in strokovnim izobraževanjem in delom, kolikor bolj se bo uveljavilo spoznanje, da le vse skupaj predstavlja celoto sistematičnega razvijanja človekovih ustvarjalnih sposobnosti.

Morda je glede na čas in razmere, v katerih delamo, treba še posebej naglasiti življenjski interes naše družbe na vseh področjih dela. Nekatere težave, ki jih ima ves svet vplivajo tudi na nas; Temeljni vzrok za večino naših težav, ki je vendarle relativno zaostajanje in počasen razvoj produktivnosti dela, premajhno opiranje na lastno znanje in nove tehnologije, ki temeljijo na tem znanju. Čeprav bodo tudi v prihodnje naši proizvodni procesi temeljili na določenem razmerju med domačo in tujo tehnologijo, pa vendarle zaskrbljuje podatek, da več kot polovica proizvodnje v slovenskem gospodarstvu temelji na tujem znanju in tehnologiji in da se ta delež v zadnjih letih še povečuje. Uveljavljanje novih domačih tehnologij v proizvodnji ni samo sredstvo ekonomske enakopravnosti Jugoslavije in strategija za uspešnejše vključevanje v mednarodno delitev dela, temveč tudi nadaljnji korak k osvoboditvi človeka in dela.

Politehnična vzgoja za današnjega in prihodnjega človeka pomeni veliko več kot samo odgovor na praktične potrebe posameznika in družbe. Obvladovanje in povezovanje znanstvenih spoznanj in njihove tehnične uporabe na najrazličnejših področjih človeške dejavnosti odpira nove vidike osvoboditve človeka, hkrati pa daje podlago za razumevanje in obvladovanje

družbenih pojavov. Zato bi bilo povsem nesmiselno postavljati tehnično znanje kot neke vrste nasprotje ali alternativo družboslovemu in humanističnemu znanju. Družboslovno in humanistično znanje brez vednosti o tehniki ne more razvijati ustvarjalnosti. Prav to pa je razlog več, da v zasnovah in izvajanju naše reforme vzgoje in izobraževanja trdno vztrajamo pri uveljavljanju politehničnosti v vseh njenih razsežnostih.

Politehničnost je treba uveljaviti pri načrtovanju celotne programske vsebine in vsebine posameznih predmetov. Tako zasnovana politehnična vzgoja usposablja človeka za obvladovanje raznovrstnih pogojev dela, delovnih razmer in raznovrstnih del v stroki, za odločanje o pogojih in rezultatih dela, odpira pa mu tudi možnosti za samoizobraževanje in nenehno izobraževanje.

Posvetovanje o politehničnem izobraževanju in vzgoji, to prvo organizirano srečanje strokovnjakov, ki se s temi vprašanji poklicno ukvarjajo ali jih posebej zanimajo, seveda ne more odgovoriti na vsa zapletena vprašanja ali celo oblikovati povsem operativnih rešitev. Zato naj mu sledi poglobljeno in organizirano strokovno in raziskovalno delo in družbena akcija. Pri tem ne bi smeli pozabljati, da v naslednjem šolskem letu začnemo uvajati nove vzgojno-izobraževalne programe v usmerjenem izobraževanju. To zahteva več dela in odgovornosti od nas vseh — raziskovalcev, strokovnjakov na šolah in v drugem združenem delu ter družbeno-političnih delavcev. Dosedanji uspehi pri snovanju usmerjenega izobraževanja so nam spodbuda in nas navdajajo z optimizmom.

MAJDA POLJANŠEK

(Iz uvodnega govora na posvetovanju o politehnični vzgoji in izobraževanju)

dogodki novosti

Usklajeno in odgovorno

Priprava na razpis v 1. leto srednjega usmerjenega izobraževanja

Zavzetim razpravam o razmestitvi vzgojno-izobraževalnih programov, ki potekajo že nekaj mesecev po vsej Sloveniji, se pridružujejo načrti in razmišljanja o uresničevanju nadaljnjih nalog: ena takih je nedvomno priprava za razpis v začetni letnik usmerjenega izobraževanja za šolsko leto 1981-82 in priprava na poklicno usmerjanje novincev. Skupni razpis bo objavljen marca prihodnjega leta, usmerjati pa naj bi začeli še pred novim letom. Res je torej, da ne pretiravajo tisti, ki trdijo, da časa ni na pretek. Kako zagotoviti hitrejšo zbiranje podatkov o tem, kako se uresničuje vpis, da bo potekala akcija usklajeno in uspešno in bodo koordinacijski odbori — od republiškega do občinskih — kos svojim nalogam?

O tem in številnih drugih problemih, ki so neposredno povezani s poklicnim usmerjanjem in usmerjanjem vpisa v začetni letnik usmerjenega izobraževanja pa tudi o sami vlogi in delu republiškega koordinacijskega odbora in drugih organov za poklicno usmerjanje in za vpis v usmerjeno izobraževanje so razpravljali člani republiškega koordinacijskega odbora na svoji seji letošnjega 20. oktobra.

Govorili so o pripravi poročila, o tem, kako je potekal vpis v prvi letnik usmerjenega izobraževanja v tem šolskem letu, ki naj bi bilo kazipot za nadaljnje usmerjanje. Videti pa je, da bo letošnja naloga še posebno težavna prav zato, ker je na področju vzgoje in izobraževanja, kljub temu da s pripravami kasnimo, še vse preveč neznan: o tako imenovani razmestitvi vzgojno-izobraževalnih programov v bo javnost še temeljito razpravljala, opredeliti bo treba pogoje za vpis v posamezne smeri, popolneje izoblikovati vzgojno-izobraževalne programe itn. Vedeti je treba, da bo novi razpis predstavil posamezne vzgojno-izobraževalne programe in ne več šol, v katere se bodo vpisovali učenci.

Pravijo, da bodo tako kot doslej lahko povedali svoje poklicne želje učenci, glede na to kaj potrebujejo, pa bodo rekli svoj »da« delovne organizacije. Pomembno vlogo pri usmerjanju bo imela štipendijska politika, ki bo morala biti prav tako prilagojena določilom zakona o usmerjenem izobraževanju; po tem naj bi vezali štipendije najprej na vzgojno-izobraževalne programe in šele potem na posamezne smeri. Pri usklajevanju izobraževalnih interesov s potrebami združenega dela so imele že do zdaj pomembno vlogo štipendije, res pa je, da je veliko delovnih organizacij podeljevalo take štipendije šele učencem višjih letnikov. Izrazito socialno vlogo so imele doslej štipendije iz združenih sredstev, ki jih razpi-

sujejo po občinah. Te naj bi postale po novem nekakšno dopolnilo kadrovskim štipendijam za učence in študente, ki jim kadrovske štipendije ne zagotavljajo zadostnih materialnih možnosti za izobraževanje. V zadnjih letih se je tak razvoj začel: štipendije iz združenih sredstev postajajo vse bolj »kadrovske«, saj jih podeljujejo občine glede na skupne kadrovske potrebe in glede na svoje razvojne načrte.

Pri urejanju kadrovskih štipendij pa gre še za nekaj več: postati morajo pomembna prvina celotnega kadrovskega načrtovanja v delovnih organizacijah. To pomeni, da ne gre samo za podeljevanje štipendij, temveč tudi za to, da delovne organizacije kot uporabnice sodelujejo pri poklicnem usmerjanju in spremljajo učence v usmerjenem izobraževanju. Štipendiranje naj postane torej sestavina njihovih kadrovskih načrtov, v katerih bodo morale biti potrebe opredeljene čim bolj stvarno, hkrati pa bodo tudi obvezane, da se ne bodo izmikale materialni odgovornosti, ki izvira iz teh načrtov.

Usmerjanje v poklice in v usmerjeno izobraževanje je torej proces, ki ga je treba razvijati usklajeno glede na poklicne želje mladih in potrebe združenega dela. Člani republiškega koordinacijskega odbora, ki naj bi skrbel, da bi potekalo delo na tem področju čim bolj usklajeno, so poudarjali, da usmerjanje ne more biti samo naloga strokovnjakov s tega področja, temveč tudi vseh uporabnikov: interesnih skupnosti, družbeno-političnih organizacij, predvsem pa organizacij združenega dela z vseh področij dejavnosti. In ker uporabniki in izvajalci usklajujejo svoje želje in potrebe v posebnih izobraževalnih skupnostih, te pa v Izobraževalni skupnosti Slovenije, so menili, naj bi deloval odselek republiškega koordinacijskega odbora pri Izobraževalni skupnosti Slovenije.

M. K.

Izobraževanje po resničnih potrebah

Koliko učencev vpisati v prve letnike posameznih srednjih šol in kje bodo te šole — to sta zdaj osrednji vprašanji, s katerima se ubadajo tisti, ki načrtujejo začetek usmerjenega izobraževanja za prihodnje leto. Vpis skušajo uravnati po načelu, naj bi 70 odstotkov rodu vključili v vzgojno-izobraževalne programe, ki vodijo v proizvodne poklice, največ 30 odstotkov mladine pa v vzgojno-izobraževalne programe družboslovnih usmeritev. Poleg tega je treba vsakoletni obseg vpisa uskladiti z demografskimi možnostmi in ustrezno oblikovati šolsko mrežo. Osnutek dokumenta »Predlog razmestitve usmeritev vzgojno-izobraževalnih programov in minimalnega obsega vpisa v prvi letnik srednjega usmerjenega izobraževanja«, ki je nastal v skladu s samoupravnimi sporazumi o temeljnih planov posebnih izobraževalnih skupnosti ter stališč in predlogov, ki so se izoblikovali v spomladanski javni razpravi o mreži šol in medobčinskih posvetov SZDL, je prav zdaj v javni razpravi. Obseg vpisa in izobraževanja bodo morale uskladiti posebne izobraževalne skupnosti in Izobraževalna skupnost Slovenije, pri tem pa upoštevati potrebe posameznih dejavnosti in območij.

Predlog vpisa temelji na tehle izhodiščih: v prvo leto usmerjenega izobraževanja naj bi vpisali 30.000 udeležencev, število vpisanih mest po posebnih izobraževalnih skupnostih in šolah pa uskladjali za načrtovan razvoj; pri tem naj bi upoštevali šole, ki že obstajajo, in število učencev, ki so končali osnovno šolo na posameznih območjih.

Pri vpisovanju je seveda treba upoštevati tudi velike potrebe po delavcih v materialni proizvodnji in odpreti vrata v tiste šole, ki izobražujejo za tako imenovane prednostne panoge. Prvi podatki, ki jih je zbrala Izobraževalna skupnost Slovenije in jih predstavila na seji izvršnega odbora (22. oktobra) kažejo, da bo treba povečati vpis v šolah, ki izobražujejo za agroživilsko, kovinsko-predelovalno in metalurško

stroko, pa tudi v elektro šole in šole za blagovni promet.

Vpis v družboslovne smeri naj bi se v naslednjih petih letih zmanjšal, razmisliti pa bo treba še o vpisih na pedagoške šole. Gre namreč za to, da zdaj, ko še nista dokončno izoblikovana mreža šol in obseg izobraževanja po posameznih programih — to bo opredeljeno v samoupravnih sporazumih o temeljnih plana posebnih izobraževalnih skupnosti in Izobraževalne skupnosti Slovenije — še ni mogoče natančno predvideti, koliko učiteljev in drugih delavcev bomo potrebovali za izvajanje novih vzgojno-izobraževalnih programov v prihodnjem šolskem letu. Že zdaj pa vemo, da bo primanjkovalo ustrezno usposobljenih učiteljev za umetnostno vzgojo, tuji jezik, matematiko, fiziko, kemijo, biologijo in osnovne tehnike in proizvodnje. Ob spreminjenju šolske mreže bo najbrž tudi treba reševati vprašanje, ali se bodo lahko učitelji iz ene šole zaposlili na drugi ali pa bodo morda odšli celo v druge delovne organizacije in obrnjeno.

Pri nastajanju nove šolske mreže so že do zdaj pokazala številna nesoglasja, ki so odseve ozke miselnosti in bolj želja kot potreba, da bi posamezne občine na svojem območju zagotovile čim več programov. To pa bi pomenilo razdrobljeno šolsko mrežo, v kateri ne bi bilo mogoče zagotoviti kakovostnega izobraževanja. Tako v gradivih kot pri oblikovanju mreže manjkajo podatki o izobraževanju ob delu, ker uporabniki in izvajalci v osnutkih samoupravnih sporazumov o temeljnih planov niso povsod opredelili, kje bo potekalo izobraževanje ob delu in koliko udeležencev bo zajelo.

Čeprav je bil predlog, v katerem je bilo močno poudarjeno delo v neposredni proizvodnji na dosegljivih posvetovanjih v večini slovenskih območij lepo sprejet in so se udeleženci večinoma strinjali tudi s predvideno mrežo in s predlaganim vpisom, pa je v nekaterih občinah še vedno precej težav: tam, kjer prevladuje stara miselnost, da je izobraževanje še vedno zgolj privilegij mladih in kjer je bilo izo-

braževanje odraslih že do zdaj postavljeno na stranski tir. Tako pa vnaprej ne bo več mogoče — v sistemu, kjer se izobraževanje in delo prepletata, kjer zaradi pomanjkanja denarja za naložbe (tudi o tem so govorili na seji izvršnega odbora) ne bo mogoče

graditi novih šolskih središč specializirani učilnicami in delavnicami in v šolah z enim ali dvema oddelkom prvega letnika prav gotovo ni mogoče zagotoviti kakovostnega izobraževanja.

M. K.

Za razvoj materinega jezika v tujini

Učenje materinega jezika v predšolski dobi je zelo pomembno za celosten otrokov razvoj — intelektualni, socialni in čustveni in še posebno za njegov jezikovni razvoj. Temu vprašanju je treba nameniti posebno pozornost v tujini, kjer moramo skrbeti za vzgojo materinščine pri otrocih jugoslovanskih državljanov slovenske narodnosti, ki so začasno zaposleni v deželah gostiteljskih. Znano je, da živijo ti otroci v okolju, ki ogroža oblikovanje in razvoj njihovega materinega jezika, pa tudi večinoma po ves dan zaposleni starši niso kos tej nalogi, saj jih je veliko že dalj časa v tujini in je zato njihovo znanje slovenskega jezika zelo pomanjkljivo. V zadnjem času pa se je položaj zelo spremenil, saj se večina otrok rodi v tujini in že od rojstva živi v tujem okolju. Vprašanje materinščine poskuša ustrezno rešiti spremenjena zasnova programa predšolske vzgoje v materinem jeziku. Predlog spremenjenega programa je obravnaval in sprejel Strokovni svet SRS Slovenije za vzgojo in izobraževanje na svoji seji 22. oktobra. Z novim programom za vzgojo predšolskih otrok v materinem jeziku jugoslovanskih državljanov slovenske narodnosti, ki so začasno zaposleni v tujini, bo nehal veljati okvirni načrt vzgojno-izobraževalnega dela v slovenskem jeziku za predšolske otroke v tujini, sprejet pred tremi leti. Izdelan je bil glede na takratni položaj, ko je večina otrok prihajala iz domovine in je vsaj malo poznala materin jezik.

Predšolska vzgoja za otroke naših delavcev na tujem je orga-

nizirana že od leta 1974 na temelju obojestranskih dogovorov med našo deželo in deželami imigracije. Ponekod, npr. na Švedskem, vključujejo otroke učenje materinščine na temelju svoje zakonodaje, naša dežela pa že dolgo sodeluje s tujimi deželami na številnih simpozijih strokovnih srečanjih, pet let pa pri dveh proučevalnih projektih o predšolski vzgoji (München in Dunaj). Naj povemo, da živi v tujini okrog 10.000 predšolskih otrok, ki morajo biti deležni vzgoje v materinem jeziku. Za otroke je še posebno pomembna priprava na šolo kot organiziran načrtovan proces, saj postane temelj, opora in pomoč otrokom pri kasnejšem dopolnilnem pouku v materinščini ali pri vključevanju v osnovno šolo ovmritvi v domovino.

Družbeni dogovor o organiziranju vzgoje in izobraževanja državljanov SFRJ, ki začasno prebivajo v tujini, določa, da udeleženci soglašajo s tem, da se bo vzgojno-izobraževalna dejavnost v materinem jeziku za predšolske in osnovnošolske otroke izvajala po usklajenih in med njih predmetnikov in učiteljev načrtov republik in pokrajin.

Novi program za slovenske predšolske otroke v tujini bo gotovo prispeval k razvoju in oblikovanju otrokove osebnosti glede na vrednote naše socialne, samoupravne družbe, razvijal znanje materinega jezika, ohranjal v otrocih čustva pripadnosti naši domovini in jim hkrati pomagal pri nadaljnjem izobraževanju v materinščini v tujem in doma.

T. D.

500-LETNICA HRVAŠKEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA

Simbol življenjske moči ljudstva

S slovesnim ljudskim zborovanjem in z odprtjem sodobnega šolskega poslopja v Varaždinskih Toplicah, v Hrvaškem zagorju, se je letošnjega 11. oktobra končala proslava 500-letnice osnovne šole v Varaždinskih Toplicah. In ker je to hkrati tudi najstarejša ljudska šola na Hrvaškem (pred to so imeli samo cerkvene in mestne šole v latinščini), je bila proslava v resnici republiška. Pokroviteljica proslave je bila Skupščina SR Hrvaške, ljudsko zborovanje pa je začel predsednik odbora za proslavo dr. Pero Šimleša.

Jure Bilić govori na slovesnosti v Varaždinskih Toplicah — pred novo osnovno šolo (Foto: Franjo Medar)

Potem ko je pozdravil udeležence proslave in izročil red za slug za narod z zlato zvezdo, s katerim je odlikovalo šolo ob tem velikem jubileju predsedstvo SFRJ, je Jure Bilić odprl novo šolsko poslopje Osnovne šole Antun i Ivan Kukuljević, ki je po arhitektonski izvedbi najmodnejša šola na Hrvaškem. To je pravzaprav prvo šolsko poslopje

vpisa v izbrano usmeritev. Prostor je zelo funkcionalen in »prožen«, to pomeni, da je odpravljen sistem učilnic in strogo ločene razredne organiziranosti vzgojno-izobraževalnega procesa — vse je usmerjeno k čim bolj svobodni vzgoji mlade osebnosti v čim bolj naravnem okolju. Sestavni del tega kompleksa je tudi velika večnamenska športna dvorana, ki jo bo poleg šole uporabljalo tudi širše družbeno okolje. Šola je bila zgrajena s solidarnostnim prispevkom republiških samoupravnih interesnih skupnosti osnovnega in usmerjenega izobraževanja, kulture in telesne kulture ter občanov občine Novi Marof, kamor spadajo tudi Varaždinske Toplice.

Posebno zanimivo je, da je bila tudi stara šola, v kateri so imeli pouk do zdaj, tedaj, ko je bila zgrajena (1868), najmodnejše šolsko poslopje na Hrvaškem, zgrajena pa je bila prav tako po zahtevah tedanjega zakona o obvezni osnovni šoli, ki je bil sprejet leta 1874. H gradnji šole je veliko pripomogel ugledni znanstveni in javni delavec Ivan Kukuljević Sakcinski, ki je bil tudi učenec te šole in njen veliki zaščitnik.

Nekatere raziskave trdijo, da je bila šola v Varaždinskih Toplicah ustanovljena leta 1480, drugi pa menijo, da celo prej, morda

leta 1470 ali 1473. Prvi dokument, ki govori o obstoju šole, je pismo varaždinsko-topliškega župnika zagrebškemu Kapto, ki tedanjemu fevdalnemu gospodarju Toplic, v katerem piše naj bi pomagali vzdrževati »scholasticus«, tj. učitelja. Dokument je nastal leta 1484 in shranjen pa je v Arhivu Hrvaške v Zagrebu.

Varaždinskotopliška šola je bila torej odprta dvajset let pred odkritjem Amerike. Težko je zanesljivo ugotoviti, zakaj je bila odprta, vplivala pa je najbrž to, da so bile Varaždinske Toplice že v tem davnem času znano zdravilišče, ki ga je obiskoval gospoda. V takem kraju pa so bili potrebni tudi pismeni strežniki, ki pa jih ni bilo mogoče šolati v latinščini — jeziku, ki so ga tedaj uporabljali v vseh šolah. Poučevati je bilo treba v hrvaščini. Morda pa je k odprtju šole pripomoglo tudi to, ker so bili prebivalci svobodnjaki, imeli so samoupravni položaj in bili osvobodjeni tlake.

Gotovo je, da spada varaždinskotopliška šola med tisto našo pozitivno zgodovinsko dediščino, ki priča o življenjski moči tiranega ljudstva, dediščino, iz katere so kasneje zrastle, kot je rekel tudi Jure Bilić v slavnostnem govoru, naše največje revolucionarne osebnosti, kakršni sta Matija Gubec in Tito.

ANTE BEŽEN

Obvestilo

OSNOVNIM IN SREDNJIM ŠOLAM

Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, Sekcija za šolsko pedagogiko, v sodelovanju z Zavodom SRS za šolstvo ponovno razpisuje

SEMINAR O SKUPINSKEM DELU

Seminar bo od 17. do 21. decembra 1980 v hotelu Bernardin pri Portorožu.

Seminarja, ki je bil predviden od 5. do 9. novembra, torej ne bo.

Kotizacija znaša 1400 din in jo je treba nakazati hkrati s pismeno prijavo za seminar na naslov: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, Sekcija za šolsko pedagogiko, Ljubljana, Gosposka 3-I.

Žiro račun: 50101-678-47100.

ZA ODZIVNO DRUŽBENO-MORALNO VZGOJO

Samoupravljanja se ni mogoče naučiti iz knjig

Vsebine družbeno-moralne vzgoje in samoupravljanja s temelji marksizma prepletajo praviloma ves slog življenja, usmerjenega po vzgojnih smotrih, ki jih zavestno uresničujemo še zlasti v vzgojno organiziranem delovanju. Smotri so jasni in že to, da so te vsebine organizirane izvedene v vzgojno-izobraževalno delo, je napredek, ki nujno vodi v novo kakovost samoupravne šole. Pri tem se zavedamo, da ne gre le za preobrazbo vzgoje in izobraževanja, temveč za spremembo zavesti, dela in odgovornosti do vzgoje kot sestavine družbenega dela na temeljih svobodne menjave dela. To je v resnici prelomnica v podružbljanju vzgoje in izobraževanja.

Narava tega predmeta, občutljivo posega v razvoj osebnosti, saj skuša mlademu človeku pomagati, da bi našel ustrezne odgovore na temeljna vprašanja svojega obstoja, medsebojnih odnosov, razumevanja stvarnosti in pomena vrednot. Prav to uveljavljata predmeta družbeno-moralna vzgoja in samoupravljanje s temelji marksizma, ki povezujejo celotno vzgojno-izobraževalno delovanje, hkrati pa sta najbolj odgovorna za odzive na družbene pojave in osvetlitve sedanjosti, preteklosti in prihodnosti. Tu se še posebno jasno kažejo različna protislovja, odnos med teorijo in prakso, med načeli in uresničitvijo. Res pa je, da mladi pričakujejo več, kakor jim to vzgojno-izobraževalno področje daje.

Od teh predmetov pričakujejo, da bosta sproti omogočila odgovore na idejnopolitična protislovja, na veliko človekovih in timnih vprašanj o veri, naravnostnih vrednotah, socialnih vprašanjih idr.

POTREBNA JE USTVARJALNA INDUKCIJA

Načela in navodila k učnemu načrtu so oblikovana v tem pomenu, da je treba vsebino nenehno povezovati z življenjem, vzgojno-izobraževalni proces na tem področju razvijati ob sodelovanju okolja in neposredni samoupravni dejavnosti učencev in drugih ljudi in »teoretična spoznanja preverjati in povezovati s samoupravnimi praksami«. Razumljivo je, da z uradno uvedbo novega predmeta ni bilo mogoče spremeniti in popolneje uresničiti niti vsebine niti načina dela, ustreznega temu vzgojno-izobraževalnemu področju. Zato je jasno, da je treba vztrajno iskati poti, aktualizirati načrte in izboljševati samoupravljanje kot ustvarjanje smotrov teh predmetov. Ni nenavadno, da so razmere pri pouku na različnih šolah drugačne, ker je to gotovo odvisno od različne usposobljenosti učiteljev, od razvitosti samoupravljanja v šoli in okolju, od sodelovanja šole z drugimi, od materialnih razmer in ne nazadnje od razvitosti pedagoškega dela pri drugih predmetih, od usklajenosti in še posebno od stopnje medsebojne povezanosti in dopolnjevanja samoupravne prakse.

Podatki, zbrani za opazovanje razmer na področju STM 1977, so pokazali, da kakovosti STM ne bo mogoče doseči le z metodičnim oblikovanjem predmeta ali z izdelavo specialne metodike, ker je to odvisno od širših družbenih naporov. Neke absolutne uspešne rešitve tudi nikoli ne bo, lahko pa naredimo veliko, več kot doslej, da bi se šolsko delo resnično bolj prepletalo z življenjem, mu ne le sledilo, temveč ga pomagalo tudi hitreje spreminjati. Vsestransko je treba razvijati možnosti, da sprejmejo učenci predmet samoupravljanje s temelji marksizma kot življenjsko potrebno in oporo za samozavestno vključevanje v samoupravno družbo, v kateri je treba še veliko spremeniti in dopolniti. To pa je tudi naloga in odgovornost mladim. Uveljavljati je treba ustvarjalno indukcijo, da bi se učenci kritično, vendar z optimizmom spopadali s slabostmi v šoli in okolju, dojemali in doživ-

ljali samoupravljanje kot trajan ustvarjalni napor. Slabosti, ki so se pokazale pri pouku s tega področja, niso toliko odvisne od same vsebinske sestave učnega načrta, ki okvirno zajema bistvene vsebine, potrebne za temeljno teoretično znanje, kakor od izvajanja načrta ob bolj ali manj pomanjkljivo usposobljenih učiteljih, nerazvitem sodelovanju z okoljem, zaprtosti poučevanja, enačenju tega predmeta z drugimi ipd. Veliko lažje je dopolniti vsebino ali ertati manj potrebno v učnem načrtu, kakor spremeniti položaj učenca v vzgojno-izobraževalnem procesu in položaj šole v okolju ter obojestransko sodelovanje.

VEČ ZA UČITELJA — SPOSOBNEGA ORGANIZATORJA

V raziskavi Pedagoškega inštituta pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani o metodah vzgojno-izobraževalnega dela pri STM so ugotavljali, da je predmet nerazvit in slabo obravnavan zato, ker učitelji zanj niso ustrezno usposobljeni, imajo različno znanje in osebnostne lastnosti, ga različno vrednotijo itn. Tudi načrt še ni dobro izdelan, učitelji in učenci nimajo dovolj ustrezne literature. Mnogi učitelji, neustrezno izobraženi za to predmetno področje, poučujejo, ker morajo. Velikokrat s tem dopolnjujejo svojo delovno obveznost, pouk tega predmeta pa jim pomeni le izhod v sili. Vprašanje je torej, kako sami vrednotijo ta pouk in koliko so zanj zavzeti. Večina učiteljev se tudi zaveda, da so pomanjkljivo usposobljeni, pa so tako ali drugače tudi nezadovoljni z vzgojno-izobraževalnimi dosežki. Tudi metode dela se povečini ne razlikujejo od rutinskih, tradicionalnih načinov, uporabljenih v enciklopedični, verbalno naravnani šoli. Pouk poteka največkrat frontalno, v ospredju je dominantna vloga avtoritativnega učitelja, predmet pa je dokaj »osamljen«, nepovezan s prakso in drugimi predmeti. Tudi sodelovanje z okoljem in drugimi ljudmi ni razvito tako, kot bi moralo biti. Ob vsem tem ni ustrezno izoblikovana in obdelana vsebina, ko gre za operacionalizacijo učnega načrta in sodelovanja v izvajanju, vse preveč je poenostavljeno in preprosta enačenja z nekatere drugimi predmeti pri uporabi oblik in metod dela, zlasti še pri ocenjevanju znanja in vrednotenju dosežkov na tem predmetnem področju.

Nastaja vprašanje ali naj vrednotimo dosežke po enakih priznanih merilih, kakor pri drugih predmetih ali uporabimo drugačna sredstva spodbujanja in vrednotenja vzgojno-izobraževalnega dela. Nekateri se sprašujejo, ali naj ocenjujejo pojmovanje vsebine ali učenceve dejavnosti, ali dosežene vzgojne rezultate: tega pa ni mogoče preprosto ločevati. Ne samo tu, tudi drugje je treba vprašati, kaj v resnici učitelji »merijo«, ko ocenjujejo učenceve vzgojno-izobraževalne dosežke. Končno je treba opredeliti nujno znanje in stopnjo uresničevanja s samoupravnimi dejavnostmi.

In kaj naj učitelji merijo, ko ocenjujejo učenceve dosežke? Ponavadi se opirajo na ponav-

ljanje misli iz učbenika ali zapiška predavanj, manj upoštevajo in spodbujajo ustvarjalnost in dejavnost učencev. V takih razmerah tudi ne zasledujejo dovolj, kako se dosežki moralne vzgoje in spoznanj, pridobljenih pri STM, uresničujejo v učencem življenju in delu v šoli in v okolju.

Verjetno bo treba temeljiteje razmišljati o interdisciplinarnem

Mladi šahisti celodnevne šole na Sladkem vrhu se pogosto radi zberejo v prostem času ob šahovskih deskah. To je zanje razvedrilo, a še kaj več! (Fotokrožek Sladki vrh).

Pot do učbenika

V zadnjem času učbenik vedno bolj pogosto obravnavajo tudi v sredstvih javnega obveščanja. Povod za obravnavo je največkrat povezan z ekonomskim vidikom učbenika, to je z družinsko ali družbeno obremenitvijo sprčo naraščajočih cen učbenikov, ali pa z zamudo posameznega učbenika. Vse premalo pa zve javnost (tudi pedagoška) o tem, kako zapletena in družbeno odgovorna je pot do učbenika.

V pričujočem kratkem sestavku ni mogoče temeljito prikazati vseh težav, ki se pojavljajo pri nastajanju učbenika, zato bo podana le informacija o glavnih fazah, ki jih priprava učbenika mora vključevati.

Učbenik se razpiše na podlagi veljavnega učnega načrta. Splošna merila in načela, ki veljajo za pisanje vseh učbenikov, lahko strnemo v te zahteve: učbenik mora biti idejno marksistično zasnovan, v znanstveno-metodološkem pogledu mora biti odsevn najnovejših dosežkov znanosti, v psihološkem pogledu mora ustrezati poprejšnjemu znanju in razvojni stopnji učenca, v metodično-didaktičnem pa spodbujati k samostojnemu delu in uporabi modernih učnih sredstev. Omenjena načela, ki jih tu na kratko povzemamo, so s posebnimi navodili za pisanje posredovana avtorjem, ki se prijavijo na razpis. Razpis je javen in objavljen v sredstvih javnega obveščanja.

Idejno izredno pomemben je koncept učbenika, ki ga mora avtor, ki se prijavljuje na razpis, izdelati v skladu z navodili. Idejna usmerjenost učbenika se izraža v celotni znanstveno-vsebinski in didaktično metodični zgradbi; od izbire vsebine, interpretacije le-te, ustreznosti učbenika učencevi starostni stopnji, didaktičnega oblikovanja, spodbujanja učenca k samostojnemu delu itd. Zavod SR Slovenije za šolstvo je kot izdajatelj učbenikov poskrbel za idejno oceno učbenikov za slovenščino, angleščino, geografijo, zgodovino, fiziko, kemijo, biologijo, spoznavanje narave, ki so bili že dalj časa v uporabi. Najbolj pogosta napaka v vseh učbenikih je bila po mnenju recenzentov faktografija, ki pa ima tudi slabe didaktične izpeljave in posledice: učenca premalo navaja na samostojno delo in mišljenje. Omenjena analiza in

sodelovanju na področju družbeno-moralne vzgoje in stm, še posebej, ko gre za spletnje pouka in prakse. Težko si je zamisliti, da bi lahko učitelj sam kakovostno osvetlil in usmerjal celotno vsebino, ki jo to področje zajema, ter razvijal vsestranske odnose, prav tu še posebno zapletene in prepletene ne samo z drugimi predmetnimi področji, temveč tudi z različno

vsestransko praktično dejavnostjo. Ni dovolj, če načrt predvideva dovolj različnega gradiva, treba je to tudi ustrezno organizirati, osvetliti in vključiti v zadosti bogato in pestro prakso, v okolje, kjer bo vse to našlo odziv. Znana je pripomba, da v šolah predvidenega gradiva ne predelajo in zato historično zaostajajo.

Tako pa je gotovo zaradi učiteljev, ki se ne znajdejo, ne znajo snovi aktualizirati in dela drugače organizirati, smotno izbirati in uporabiti čas, odmerjenem temu delu, učenci pa še premalo znajo, da bi lahko drugače delali. Morda ni premalo literature, saj je na knjižnih policah dokaj bogata bera marksistične literature. Precej tega, kar bi lahko uporabili pri pouku, tudi v periodičnem in dnevnem tisk — toda tega učitelji in učenci ne store in ne zmorejo ustrezno didaktizirati. Težko je to pričakovati od učitelja, ki na silo »predava« predmet, pa tudi od učencev ne, če imajo slabo motiviranega in strokovno šibkega učitelja, saj ta tudi njihove samoiniciative ne zna dovolj ceniti in upoštevati. Zato bo treba za ustrezne kadre bolj skrbeti, tem, ki se po svojih močeh trudijo, pa bolj pomagati.

nosti ilustracij, kar lahko povzroči zamudo pri izidu učbenika. Priprava ilustrativnega gradiva za besedilo je zahtevno delo, ki ga opravi založba šele potem, ko dobi rokopis. Ko bi založbe sodelovale že med pisanjem, bi časovno veliko pridobili.

Pri oblikovanju rokopisa so izredno pomembni tudi jezikovni standardi, s katerimi mora obstajati dobra komunikacija med piscem in učencem. V učbeniku morajo biti natančno opredeljeni posamezni izrazi, izogibati se je treba dvomnostim, učbenik mora biti neoporočen glede splošne jezikovne kulture izražanja.

Ko avtor odda rokopis, ga ocenijo recenzenti glede na to, kako ustreza iz idejnega, strokovnega, pedagoškega, psihološkega in jezikovnega vidika, v skladu s konceptom učbenika. Dopolnitve, ki jih predlagajo, je treba upoštevati pri zadnji redakciji rokopisa. Naloga urednika na Zavodu SR Slovenije za šolstvo je, da usklajuje delo med avtorji in recenzenti v tej fazi. Usklajen rokopis se predloži v potrditev. V skladu z zakonom o osnovni šoli potrjuje učbenike in učila za osnovno šolo Strokovni svet SR Slovenije za vzgojo in izobraževanje. Strokovni svet SR Slovenije bo na svoji novembrski seji obravnaval predlog pravilnika o potrjevanju učbenikov in učil za osnovno šolo. Isti zakon tudi določa, da se v osnovni šoli uporabljajo samo potrjeni učbeniki. Določanje učbenikov ob vzgojno-izobraževalnih programih za srednje izobraževanje pa sodi v pristojnost posebnih izobraževalnih skupnosti.

Potem ko je učbenik potrjen,

Pri narodu, kakršen je slovenski, je treba posvetiti vsem vrstam in stopnjam raziskovalnega dela, hkrati pa vsemu, kar sodi zraven ali kar je z njim integralno povezano (npr. univerza), sorazmerno več pozornosti kot pri t. i. velikih narodih. Taka skrb terja seveda sorazmerno našo majhnost velikanske materialni in intelektualni napor. Vprašati se je seveda konec koncev zmeraj treba, koliko objektivno zmoremo in kako naj to izračunamo, koliko dejansko hočemo, koliko smo mimo besed pripravljali tudi vložiti.

Poenostavljen odgovor bi se glasil nekako takole: zmoremo precej več, kot je videti, dosežemo precej več, kot je splošno znano, dejansko pa hočemo manj, vsekakor pa ne dovolj, ker ne živimo samo pod vplivom zamišljene prihodnosti, ampak tudi pod pritiskom preteklosti, kar pomeni zaostalosti in nevednosti.

(Beno Zupančič, Za kulturno življenje, Založba Obzorja Maribor, 1975)

odprta šola

Družbeno-moralna vzgoja in spoznavanje samoupravljanja s temelji marksizma sta lahko le ustvarjalni proces, zato ju ni mogoče omejevati na učne ure družbeno-moralne vzgoje. Na tem področju se morajo prepletati vse vsebine, oblike in načini vzgojnega dela. Pouk morale, in predvsem znanje o družbeni, bi morali osvetljevati z okoliščinami, smotri in možnostmi, ki omogočajo doživljanje in ustvarjanje ustreznih moralnosti. Razvija naj zdravo kritiko in sposobnost za stvarno ocenjevanje razmer doma in drugje, zlasti pa pomaga človeku, da se zave, kaj lahko stori, kako se lahko uveljavi, kako lahko ustvarjalno krepi samoupravne odnose — je naglašal Edvard Kardelj v razmišljanju o nekaterih nalogah na področju samoupravne teorije in prakse. Samoupravljanja se torej ni mogoče naučiti na pamet iz knjig, temveč je take odnose na podlagi temeljnega marksističnega odnosa do sveta treba samoupravno iskati in ustvarjati v življenjski resničnosti. In mnogi naši učitelji, pionirji na tem področju, so že veliko naredili, treba pa bo narediti še več — z združenimi močmi.

DR. RUDI LEŠNIK

prevzamejo rokopis založniške organizacije. Rokopis obdelujejo grafično-tehnični uredniki, korektorji in drugi, skratka, do izida učbenika je še zelo dolga pot. Svoje vloge imajo založbe, tiskarne, dobavitelji papirja itd.

Družbena odgovornost pri ustvarjanju učbenika je tako razdeljena med številne dejavnike. Delo med njimi je zelo težko uskladiti in usmerjati, kar je pogosto tudi vzrok za nepravčasen izid posameznega učbenika.

Sestavni del ustvarjanja učbenikov bi moralo biti raziskovalno delo. Raziskovalni programi pa bi morali nastajati tako, da bi vanje vključevali ustrezne strokovnjake iz raznih institucij, prav tako bi morali združevati materialna sredstva. Nasploh bi bilo združevanje kadrov in sredstev racionalno in bolj učinkovito v vseh fazah nastajanja učbenika.

Priprava učbenikov postaja vedno bolj del številnih soustvarjalcev-avtorjev, pedagogov, psihologov, strokovnjakov za določena področja znanosti, praktikov, likovnikov, urednikov, grafično-tehničnih oblikovalcev, lektorjev, korektorjev in drugih. Poleg tega pa načrtujemo učbenik z drugimi spremljajočimi učnimi sredstvi (v sklopu didaktičnega kompleta), kar pa zahteva še druge strokovnjake.

V kratkem sestavku je težko povedati kaj več o široki problematiki učbenikov, saj bi morali vključiti še informiranje, distribucijo, prizadevanja za brezplačne učbenike, ki potekajo pri nas v zadnjih letih v okviru družbene akcije za organizirano preskrbo osnovnih šol z učbeniki.

MAJDA ZAVAŠNIK

Veter se je zaganjal v odpadlo jesensko listje. Vzhodno pobočje bregov je še osvetljevalo sonce, spodaj, pod strehami slovenje-graških poslopj, pa se je že obešal mrak. Rezemu zvonjenju šolskega zvonca so sledili tisti — »zdravo... zdravo...«

Menda ni nikoli razmišljal o tem, da bi si nadel »šolmoštro suknjo«. V mladosti so življenjske poti kot strelice — premočrtne pa vendar brez pravega cilja. Nič drugače ni bilo med šolanjem na mariborski gimnaziji. Na univerzi pa, kjer je študiral nemški in angleški jezik, so se življenjska hotenja že izoblikovala v jasnejšo podobo. Seveda jih je bilo tudi tam malo, ki so se kanili zapisati pedagoškemu delu. Toda, tako je bilo pred dvajsetimi leti. Je zdaj drugače?

Nekoč so osnovnošolski učitelji rekli: »Franček je bistra glava. V šole bi ga bilo treba poslati!« In tako se je tudi zgodilo, čeprav je bil to prleški »pobec«; čeprav je imel komaj štiri leta, ko mu je umrla mati. V letih, ko je hodil v gimnazijo, je ostal tudi brez očeta. Nič brezskrbnega ne more biti v takšni mladosti. Vsak dan je kocka v tlakovanem spoznanju, da je svet pač neizprosni. Seveda bi bilo tudi Frančku težje, če bi ne bil deležen socilane pomoči. Saj so vendar na vsakem koraku govorili, da v socializmu ni treba nikomur stradati; človeku je treba omogočiti, da razvije svoje sposobnosti, s katerimi bo kasneje koristil družbi. Slednje pa nikakor ni pomenilo, da si bil lahko ob ustreznih družbenih pomočih sam križem rok. To bi lahko ranilo človekov ponos. Takrat, ko se je Franček oziral naokrog, da bi si kot študent tudi sam prislužil kakšen dinar, je prišel med novinarje mariborskega »Večera«, kasneje med radijske novinarje; v okolje, ki mu je ostal dolgo časa zvest.

Poslušam ga, ko mi pripoveduje o prvem delovnem mestu na

Inštitutu za sociologijo in filozofijo pri ljubljanski Univerzi. Vključil se je v delo skupine za sociologijo kulture, ki jo je vodil profesor Boris Ziherl. Omenja tudi sodelovanje v uredniškem odboru slovarja slovenskega knjižnega jezika. Zanj je zbral in s pojasnili opredelil gesla za sociološko terminologijo.

Jezik in naša izobrazba? Začetek svojega razmišljanja o tem vprašanju postavi Franček Lasbaher — v Prlekijo. »Za to območje je značilno veliko izobražencev, ki so pomembno delovali v slovenskem kulturnem prostoru.« Omenja Miklošiča, Vraza, Murka...! »Zdi se, da je bil v tem okolju doma izrazit posluš za slovenski jezik.« Tretjina študentov, ki so bili vključeni v »prleški študentski klub«, je študirala slavistiko, druga tretjina kmetijske vede, drugi pa različne druge vede. In zdaj? »Nekoč imenitni jezikovni posluš dandanes slabi! Slabi skoraj na vseh področjih. Pedagoški delavci ugotavljamo to pri vsakdanjem delu. Učenci se neradi poglobljajo v jezikovno znanje. Pogosto jih je težko naučiti celo temeljnih jezikovnih prvin. Jezikovno površnost zaznavamo vsepovsod. Strokovne zadeve so le redkokdaj obdelane tudi z jezikovne plati. Včasih so govorili, da bosta televizija in radio nadomestila, kar so nekoč dobivali ljudje iz knjig. Kako zelo so se zmotili!«

Razkazuje mi šolo. Še malo se ne trudi, da bi prikričal ponos, za katerim tičijo spomini na sto let staro poslopje, v katerem ni bilo mogoče sodobno poučevati. Tu, v novem šolskem centru, katerega rojstvo sega v leto 1976, je seveda precej drugače. Vsakemu otroku je mogoče priskrbiti besedico »naj«. Šolski center je nastal iz nekdanje ekonomske šole, ustanovljene leta 1960. To je bila prva srednja šola v Slovenj Gradcu oziroma v Mislinjski dolini. Leta 1971 ji je sledila ustanovitev šole za prodajalce, nato srednja

POGOVOR S FRANČKOM LASBAHERJEM, RAVNATELJEM ŠOLSKEGA CENTRA SLOVENJ GRADEC

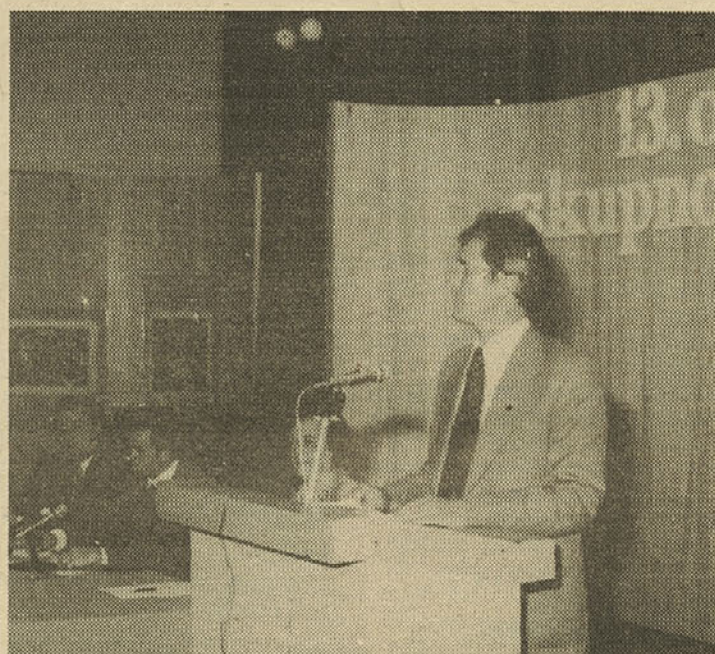
Zvečer se spomniš, kako dolg je bil dan

zdravstvena šola pa upravno — administrativna in poklicna administrativna. Tem se je pred štirimi leti pridružila še gostinska poklicna šola. Pod streho Šolskega centra je zdaj 1150 učenik in učencev, 52 stalnih članov učiteljskega zbora in trideset zunanjih sodelavcev. Nekaj manj kot tretjina vpisanih učencev je iz matične, slovenje-graške občine, nekaj več jih prihaja iz občine Ravne, drugi pa iz Velenja, Dravograda, Radelj... nekateri tudi iz sosednje republike.

Zanimivo je, da je občina Slovenj Gradec po gospodarski razvutosti med šestdesetimi slovenskimi občinami na skromnem štidesetem mestu. V kulturno-prosvetni razvutosti je visoko pod vrhom. K temu v marsičem prispeva tudi Šolski center. »Pri nas kar »vrejo« različne zunajšolske dejavnosti,« je prešerno poudaril Franček Lasbaher. »Začetki znamenitih mednarodnih razstav v slovenje-graški galeriji izvirajo iz našega kluba Organizacije združenih narodov. Pravzaprav smo lahko na moč zadovoljni, da živimo v okolju, ki veliko prispeva h kulturni zavednosti naših učencev. Pravzaprav gre za obojestransko — medsebojno vplivanje.«

Iz Ljubljane v Slovenj Gradec? Zasmije se. Potlej začne govoriti o imenitni naravi tam okrog. S podatkom, da je žena tod domačinka, se še nekoliko bolj približa odgovoru. »V Ljubljani ni kazalo, da bi dobil stanovanje. Tu pa so potrebovali strokovno usposobljene učitelje. Stanovanjem ni bilo težav. Jaz pa sem želel predvsem delati, preverjati samega sebe in prispevati k razvoju takrat še mlade šole. Imamo pravzaprav tiste vrste šol, ki so v Slovenji slabše kadrovske zasledene. Znano je, da je glede tega najboljše v gimnazijah. In vendar poučujejo zdaj na naši gostinski šoli sami ustrezno strokovno usposobljeni učitelji.«

Mladina? Žal smo že vse predolgo pričeli, kako se ogiba proizvodnim poklicem. Različnim vzrokom zato se pridružujejo tudi razumljive želje staršev, da bi njihovi otroci dosegli kar največ v življenju. Med željami in sposobnostjo pa je pogosto trpka resnica. Mladim ljudem je treba omogočiti, da dosežejo čim višjo stopnjo izobrazbe. In razvijejo vse

Franček Lasbaher

svoje sposobnosti, ki jih bodo kasneji lahko koristno uporabljali in razvijali pri delu. Vse to v poklicnih šolah, vsaj v zdajšnjem šolskem sistemu, ni bilo vselej mogoče. »Starše bomo morali še krepko prepričevati,« meni Franček Lasbaher, »da bo z novim usmerjenim izobraževanjem drugače, boljše. Toda novi sistem je nedvomno tako zasnovan, da bo omogočal vsem sposobnim tudi vrhunsko stopnjo izobrazbe.«

Kaj spreminja usmerjeno izobraževanje v slovenje-graškem šolskem centru? »Ne morem se znebiti vtisa, da se ob razpravah o usmerjenem izobraževanju mar-

sikaj presoja na splošno. Zdi se, da bomo v Slovenj Gradcu pri krajsani za dva vzgojno-izobraževalna programa. Gre za to, da so pri nas v Slovenji nekateri strokovnjaki prepričani, da je mogoče izredno kakovost doseči samo v velikih republiških središčih, v velikih šolah. V našem šolskem centru pa že lep čas dokazujemo, da temu ni vselej tako.«

lahko šole s svojimi možnostmi sledijo. Gre za materialno usposobljenost šolstva, za uvajanje učne tehnologije; gre za vprašanje šolskega dohodka, ki se nenehno zmanjšuje.«

Pogovoru dodava še stalno ponavljajoče se vprašanje o družbenem vrednotenju pedagoškega dela. »Tudi na tem področju ponovno capljamo za drugimi področji združenega dela,« trdi profesor Franček Lasbaher. Seveda bi se lahko izgubila v naštevanih posebnosti učiteljevega dela, poudarjanju najrazličnejših obremenjenosti. »Pomembno je, da ni človek obremenjen s svojim poklicem, da ne živi med mladimi ljudmi kot med posekanimi debeli drevesi. Imenitno je, ko postane tvoj nekdanji učenec spet tvoj delovni kolega.«

Stopiva v zbornico. Klepetamo. Popijemo kavo. In spet načenjamo pogovore o vselej aktualni temi — naši učenci, naša šola. Nekdo je v šali omenil, da Franček Lasbaher ni poseben strog ravnatelj. Je v sistemu spoznavanja, samoupravljanja strogost sploh potrebna? Najpomembnejše je krepiti zdrav odnos do dela, do trdnih medsebojnih vezi, do kritike in spodbud. Imenitno je, če se šole pri večerji spomniš, da si bil pravzaprav ves dan v šoli.

S časom pa je tako kakor z zimskim dnem — hitro ga zmarnjajo. Greš mimo knjigarnice in se ustaviš ob izloži. Vstopiš, kupiš knjigo in si rečeš: »Danes je še ne bom odprl, ampak jutri. Morda bo na slednji teden tudi zanj nekoč časa. Odpeljati se moram v Prlekijo. Obljubil sem otrokom, ki ženi...! Tudi tam je zdaj vse drugače. Nekoč smo se kopali v Ščavnici. Mura je bila kristalna čista...!«

Veter je pojenjal. Lèvršč, ki je oznanjal šolski zvonec, se pletel še naprej v večer.

SILVO TERŠEK

SREČANJE LITERATOV NA KOZARI

Slovesnosti, posvečene revoluciji in svobodi

Srečanja mladih literatov na Kozari, ki so se začela pred sedemnajstimi leti, so že zdavnaj prerasla v eno najpomembnejših književnih manifestacij v SR Bosni in Hercegovini, v svojevrstno jugoslovansko manifestacijo, ki ohranja tradicije naše socialistične revolucije in svobode. Na teh srečanjih sodelujejo književniki vseh naših narodov in narodnosti, njihove besede in sporočila pa poslušajo ob sklepnih slovesnostih na tisoče prebivalcev podkozarskih občin: Prijedora, Banjaluke, Bosanske Dubice, Bosanske Novega, Bosanske Gradiške, Srpa, Lakša in Sanskega mosta, ki tudi organizirajo ta književna srečanja. Pred tremi leti je bila ustanovljena tudi književna nagrada Skender Kulenović, ki jo podeljujejo ljubljanski rudarji na srečanjih literatov na Kozari za najboljšo književno delo, ki sta ga navdihnili narodnoosvobodilni boj in socialistična revolucija. To pomembno književno priznanje sta prejela do zdaj Branko Ćopić in Rodoljub Čolaković, letos pa Jure Kaštelan. K uspehu književne manifestacije na Kozari pa veliko prispevajo tudi bosansko-hercegovski založniki, ki priredijo razstavo izdanih del.

Letošnja, 17. literarna srečanja na Kozari, ki se jih je udeležilo okrog 70 književnikov iz

vseh naših republik in pokrajin, so bila posvečena življenju in delu tovariša Tita. Navdihnili so jih Titovo delo in njegova sporočila, humanistične vrednote našega narodnoosvobodilnega boja in socialistična revolucija. Z njimi naj bi bogatili in ohranjali temeljne pridobitve — bratstvo in enotnost, enakopravnost in socialistična skupnost naših narodov in narodnosti. Ivan Brigić, izvršni sekretar predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Bosne in Hercegovine je ob tej veliki uri poezije na Mrakovici poudaril, da so ta literarna srečanja na Kozari resnične svečanosti revolucije in svobode, prazniki duha, ki s pesniško besedo spodbujajo v ljudstvu moč in ustvarjalnost in nenehno vodijo k napredku, osvobajanju dela in človeka.

Da bi dobili popolnejšo predstav o širini in bogastvu letošnjih literarnih srečanj na Kozari, bi morali pisati o številnih literarnih večerih v podkozarskih občinah; o slovesnem podeljevanju nagrade »Skender Kulenović« pesniku in revolucionarju Juretu Kaštelanu in o literarnem večeru v amaterskem gledališču v Prijedoru, o impresivni razstavi fotografij in vojnega albuma Draga Mažarja, ki je bila v Prijedoru, o veličastni uri poezije na Mrakovici, o razstavi knjig sara-

jevskih založnikov, ki so jo pripravili na Kozari IRO Veselin Masleša, IGKRO Svetlost in NIŠRO Oslobođenje.

Ob slovesni podelitvi nagrade Skender Kulenović v direkciji rudnika Ljubija v Prijedoru je predsednik žirije za podeljevanje te nagrade dr. Kasim Prohić v

Velika ura poezije na Mrakovici: jugoslovanski pesniki recitirajo pesmi, posvečene tov. Titu, Kozari in revoluciji

svoji besedi poudaril, da je pesnik Skender Kulenović, ki se je življenjem in poezijo opredelil za revolucijo in svobodo, s celotnim književnim delom pokazal, da sta pojma ustvarjalnost in revolucija identična in da je Kaštelan

novi delo edinstveno tudi po izrazni moči njegovih pesmi.

Na literarnem večeru, posvečenem Juretu Kaštelanu, ki ga je vodil književnik Mladen Oljača, sodelovali pa so književniki Janko Djonović, Djakomo Skoti, Georgij Stradelov, Ciril Zlobec in znana igralka Vera Crvenčanin, je književni kritik Jakov Jurišić poudaril, da je Jure Kaštelan, ki se je bojeval za svobodo s puško in s peresom, tako kot Ivan Goran Kovačić in Skender Kulenović, ustvaril najbolj pretresljive in najbolj blesteče verzje stihne poezije med vojno in po njej.

Posebnost letošnjih srečanj literatov na Kozari je bila velika ura poezije na Mrakovici, na kateri so pred tisoči zbranih občanov, mladincev in pionirjev Podkozarja, med katerimi so bili tudi številni borci in narodni he-

roji s Kozare in znani družbeno-politični delavci iz SR Bosne in Hercegovine, brali svoje pesmi pesniki iz vseh naših republik in pokrajin. To je bil pravi ognje-

Mesec knjige '80

Tako kot pred osmimi leti poteka tudi letos v Bosni in Hercegovini tradicionalna jugoslovanska kulturna manifestacija mesec knjige. Kulturno-prosvetna skupnost Bosne in Hercegovine, ki organizira to prireditev in pripravljalni odbor pod vodstvom Refika Hukića, člana izvršnega sveta skupščine SR Bosne in Hercegovine, so pripravili tudi za letošnjo slovesnost izredno bogat spored.

Predvideno je, da bo mesec knjige slovesno odprt 6. novembra, razne prireditve pa so se že začele. V Beogradu je bila npr. tiškovna konferenca, v jugoslovanskih množičnih občilih je bilo objavljeno Sporočilo ob mesecu knjige, začel pa se je tudi dopisni simpozij z naslovom Vloga založnikov in knjigarjev pri širjenju knjige (prva poslana dela že objavlja Oslobođenje). Na vrsti je literarni večer, na katerem bosta sodelovala po dva književnika iz vseh republik in pokrajin, katerih knjige so izšle letos. V spored meseca knjige 80 se bo uvrstila tudi Televizija Sarajevo z oddajo Mozaik, v kateri bodo sodelovali jugoslovanski književniki in drugi javni delavci.

Na dan, ko se bo začel mesec knjige, 6. novembra, bodo v sara-

met verzov, posvečenih tovarišu Titu, narodnim herojem, Kozari, revoluciji, naši deželi in delavcem.

MILAN R. MARKOVIĆ

jevskega umetnostnem paviljonu Kolegium artisticum odprli razstavo: Pisana beseda v Bosni in Hercegovini od najstarejših časov do leta 1918. Na tej razstavi, ki bo po reprezentativni razstavi Umetnostna jugoslovanskih tleh od prazgodovine pa do danes največji kulturni dogodek v Bosni in Hercegovini, bo razstavljenih okrog 450 starih rokopisov, listin, knjig in časopisov, ki so jih za to priložnost vzeli iz številnih muzejev, knjižnic, arhivov in samostanov vse Jugoslavije in iz tujine. Med razstavo, ki bo od 6. do 20. novembra, bodo predstavili tudi knjigo Pisana beseda v Bosni in Hercegovini. Članke v njej so napisali naši najpomembnejši strokovnjaki s področja književnosti.

Pobuda Kulturno-prosvetne skupnosti Bosne in Hercegovine naj bi spodbudila tudi druge kulturno-prosvetne skupnosti v vseh naših republikah in pokrajinah, da bi v prihodnjih osmih letih vsaka od njih pripravila jugoslovansko slovesnost ob mesecu knjige. Tedaj naj bi organizirale prav tako tematsko razstavo in objavile podobno knjigo. Tako bi nastala izredno pomembna knjižnica, ki bi vsebovala celotno zgodovino jugoslovanske pisane besede.

MILAN R. MARKOVIĆ

Inštruktorji v OZD

Temeljni družbeno-politični dokumenti, kongresne resolucije in zakon o usmerjenem izobraževanju nalagajo organizacijam združenega dela pomembne naloge ob preobrazbi vzgoje in izobraževanja. Združeno delo vse močnejše vpliva na vsebino, obseg, trajanje in organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela v vzgojno-izobraževalnih organizacijah, hkrati pa se v skrbi za svoj razvoj aktivno vključuje v načrtovanje kadrovskih in izobraževalnih potreb ter pospešuje izobraževanje svojega kadra. Krepi in spreminja se vloga izobraževalnih sredstev in služb v delovnih organizacijah, več se šteje andragoških kadrov.

Med izvajalci izobraževanja so inštruktorji pomemben andragoški kader. Kot delavce, ki lahko opravljajo vzgojno-izobraževalno dejavnost v izobraževalnih organizacijah, jih obravnava določena veljavna zakonodaja s področja izobraževanja odraslih v SR Sloveniji (Zakon o delavskih univerzah, izobraževalnih centrih in drugih, ki se poleg šol ukvarjajo z izobraževanjem in Zakon o organizacijah za izobraževanje odraslih).

Profil inštruktorja se je v Sloveniji začel pojavljati v delovnih organizacijah od leta 1959. Naloga inštruktorjev je bila predvsem priučevati nove delavce za nekatera dela, usposabljanje delavcev za zahtevnejše naloge, za prekvalifikacije ipd. Za poučevanje praktičnega dela so bili izbrani delavci iz vrst najboljših poklicnih delavcev, mojstrov in delovodij, ki so imeli smisel za delo z odraslimi. Praksa je pokazala, da samo strokovnost za opravljanje takega dela ne zadostuje. Da bi bili bolj učinkoviti, morajo poznati vsaj nekatera pedagoška in andragoška znanja. Dopolnilna pedagoško-andragoška znanja so si v začetku pridobivali z različnimi oblikami funkcionalnega izobraževanja. Potrebe po stalnih inštruktorjih v delovnih organizacijah, usposobljenih za praktično izobraževanje, so narekovale leta 1971 sprejem normativnega akta, ki je urejal pedagoško-andragoško dokvalifikacijo inštruktorjev — Pravilnika o programu pedagoške in andragoške izobrazbe ter o načinu pridobitve te izobrazbe in preskusu znanja (Uradni list SRS, št. 30-213/71 in št. 12/78).

Zakon o usmerjenem izobraževanju šteje inštruktorje med delavce v srednjem izobraževanju in predpisuje, da morajo imeti najmanj srednjo strokovno izobrazbo ustrezne smeri ter pedagoško-andragoško izobrazbo. S tem zakonom dobivajo inštruktorji novo nalogo nosilca proizvodne in delovne prakse v okviru proizvodno-tehničnega vzgojno-izobraževalnega področja v skupni vzgojno-izobraževalni osnovi v srednjem izobraževanju. Njihova odgovornost postaja vse večja. Naša pričakovanja pa bodo lahko uresničila le, če bodo delovne organizacije tudi ta profil kadrov skrbno načrtovale in če bo zagotovljeno njihovo andragoško usposabljanje ter nadaljnje strokovno in andragoško izpopolnjevanje.

DOSEDANJE ANDRAGOŠKO USPOSABLJANJE

S Pravilnikom o programu pedagoške in andragoške izobrazbe je že od leta 1971 zagotovljena tem kadrom strokovna pomoč pri pripravi na pedagoško-andragoški izpit. Za osebe s srednjo izobrazbo organizira študij in poseben izpit Zavod SRS za šolstvo, za osebe z višjo izobrazbo obe pedagoški akademiji, za osebe z visoko izobrazbo pa Filozofska fakulteta, pedagoško znanstvena enota za pedagogiko. Pretežni del inštruktorjev ima srednjo šolo, nekateri pa so tudi le usposobljeni za poklic, za katerega izobražujejo, kot je predpisoval prejšnji zakon o izobraževanju odraslih. Glede na izobrazbo se tako večji del inštruktorjev vključuje v študij na Zavodu SRS za šolstvo in tu opravlja posebne izpite. Izpite za pridobitev pedagoške-

andragoške izobrazbe je opravilo od leta 1971 307 stalnih inštruktorjev v OZD. Ker nimamo podatkov o številu stalnih in občasnih inštruktorjev v OZD, ne moremo ugotovljati, kolikšen je delež andragoško usposobljenih inštruktorjev. Iz statističnih podatkov (Prikazi in študije, Ljubljana 1979, št. 3-4) pa lahko povzamemo, da se je npr. v šolskem letu 1976/77 na novo usposabljal za določena dela v OZD 20 tisoč delavcev, da se je 5800 delavcev sistematično uvažalo v poklic (pripravnik), redno delovno prakso pa je opravljal okrog 19 tisoč učenecv srednjih šol in študentov visokih šol. Kakšnim kadrom so bile zaupane naloge usposabljanja in uvajanja? Podatki o tem so pomanjkljivi, zvezo samo, da je med izvajalci izobraževanja kar dve tretjini delavcev, ki delajo na področju izobraževanja le dodatno ali občasno. Predvidevamo lahko, da je njihova andragoška usposobljenost pomanjkljiva ali pa je sploh ni, pa čeprav upoštevamo, da posamezne delovne organizacije vključujejo te delavce v različne oblike funkcionalnega usposabljanja. Strokovno in andragoško primerno usposobljen kader imajo le nekatere gospodarske panoge, ki že dalj časa načrtno kadrujejo in dodatno andragoško usposabljujejo inštruktorje, kot npr. gradbeništvo.

Kako doseči, da si bo pridobilo andragoško izobrazbo več stalnih inštruktorjev ter da si bodo vsaj temeljno andragoško znanje pridobili tudi tisti, ki le dodatno ali občasno opravljajo naloge inštruktorja?

KAKO V PRIHODNJE?

Ob načrtovanju andragoškega usposabljanja inštruktorjev za prihodnje je pomembna ustrezna izbira pedagoško-andragoških znanj ter prožno prilagajanje metod in organizacije udeležencev v izobraževanju.

Hkrati pa moramo upoštevati:

- stalno ali občasno (dodatno) opravljanje del in nalog inštruktorja;
- dosedanje vzgojno-izobraževalno prakso teh delavcev;
- predloge in možnosti izobraževanja tega kadra v okviru posebnih izobraževalnih skupnosti ali posameznih vzgojno-izobraževalnih in drugih delovnih organizacij;
- njihovo nadaljnje usposabljanje in izpopolnjevanje.

Dosedanji program pedagoških in andragoških znanj za inštruktorje, sprejet leta 1971, obsega osnovna znanja iz psihologije, pedagogike, didaktike in andragogike ter metodiko pouka praktičnega dela. Čeprav je bil pravilnik aktualiziran v letu 1978, je treba program ponovno proučiti in ga preoblikovati v skladu s potrebami ter določili zakona o usmerjenem izobraževanju. Glede na to, da so si dolžne pridobiti pedagoško-andragoška znanja le osebe, ki opravljajo vzgojno-izobraževalno delo poln ali najmanj polovičen delovni čas, v praksi pa so potrebna vsem inštruktorjem, bi kazalo osnovne vsebine predstaviti tudi učiteljem, ki le občasno opravljajo to delo. Celoten predpisan obseg znanj bi bilo smotno oblikovati v problematske enote ter vsebino postopoma po težavnostnih stopnjah posredovati tem inštruktorjem. Najosnovnejše vsebine andragoških znanj, potrebne za delo inštruktorja, bi bile zajete že v prvi izobraževalni enoti. Z

osvojitvijo vsebin v nadaljnjih izobraževalnih enotah ter posebnim izpitom bi bila tudi občasnim inštruktorjem omogočena pridobitev pedagoško-andragoške izobrazbe. Zelo pomembno bi bilo v programu posebej izpostaviti formativne oz. informativne vsebine ter upoštevati nadaljnje izobraževanje ter samo izobraževanje tega kadra.

VEČ POTI DO ZNANJA

V preteklih letih so dobili inštruktorji pri andragoškem izobraževanju in usposabljanju premalo organizirane pomoči. V Sloveniji sta se doslej uveljavila dva modela izobraževanja.

Najbolj načrtno poteka to izobraževanje v gradbeništvu, ki organizira za svoje inštruktorje v zimski sezoni večmesečne tečaje v obliki študija iz dela. Omenjenim predmetom namenijo kar okrog 160 izobraževalnih ur, od tega 70 ur metodiki pouka praktičnega dela. Pouk poteka strnjeno s tečajno razporeditvijo učnih predmetov, udeleženci opravljajo izpite sproti.

Druge panoge ne posvečajo toliko pozornosti andragoškemu izobraževanju inštruktorjev v OZD: Načrtnjeje izobraževanje le-teh je največkrat odvisno od tega, koliko se izobraževalne službe v delovnih organizacijah zavedajo pomena tovrstnega izobraževanja. Kadar posamezne delovne organizacije želijo strokovno pomoč za svoje inštruktorje pri pripravi na andragoški izpit, so ti najpogostejše vključeni v inštrukcijski izobraževalni obliki v seminarje ob koncu tedna (petek, sobota) in se v nekaj tednih ter v okrog 100 izobraževalnih urah seznanijo z

najpomembnejšo vsebino andragoških znanj. Izpite opravijo ponavadi v dveh delih.

V prihodnje je treba organizacijo izobraževanja prožnejše prilagajati odraslim kandidatom, ki si želijo pridobiti andragoško izobrazbo in to izobraževanje krajjevo približati ter časovno ustrezno prilagoditi. V skladu z objektivnimi možnostmi za izobraževanje je mogoče uporabiti različne organizacijske modele, npr. inštrukcijsko obliko izobraževanja ali vodenje samoizobraževanje. Najširše bo mogoče tudi v prihodnje uveljaviti prav inštrukcijsko izobraževanje, kjer imata pouk in samoizobraževanje približno enak delež. To obliko bomo predvideli v več različicah, npr. kot strnjeno študij ali študij ob koncu tedna. Bistvenega pomena pa bo podrobnejše seznaniti delovne organizacije, predvsem prek posebnih izobraževalnih skupnosti, o možnostih za andragoško izobraževanje inštruktorjev ter jih spodbuditi, da nenehno skrbijo tudi za njihovo usposobljenost za vzgojno-izobraževalno delo.

Stalne in občasno zaposlene inštruktorje bo treba v prihodnje načrtnje vključevati tudi v nadaljnje izpopolnjevanje andragoškega znanja. To bo mogoče uresničiti v raznih oblikah internega študija v posameznih delovnih organizacijah, z vodenim samoizobraževanjem ali v strokovnih aktivih prek posebnih izobraževalnih skupnosti. Z večjo zavzetostjo in močnejšim sodelovanjem med ustreznimi strokovnimi službami in OZD je mogoče tudi vzgojno-izobraževalno dejavnost inštruktorjev dvigniti na višjo raven.

MARIJA VELIKONJA

Razstava plastik Viktorja Plestenjaka v ljubljanski galeriji Labirint znova opozarja na enega od privrženecv neokonstruktivizma, ki vidi neizrabljene možnosti in prostorskem izražanju. Viktor Plestenjak je že pred desetimi leti prejel študentsko Prešernovo nagrado in odtlej večkrat razstavljal, sedanja razstava pa je priložnost, da vsaj v glavnih potezah označimo posebnosti njegovih plastik. Pri Plestenjakovem izražanju ne gre več za klasično pojmovane kipe, zato je edino primeren izraz za te stvaritve plastika. Viktor Plestenjak konstruira kocke in kvadre v modrem prosojnem gradivu, v katerega postavlja mrežasto oblikovane valovito ubrane ploskve. Variacije teh žičnatih ploskev v različnih možnostih vijugastih »mrež« uinkujejo v medsebojnem razmerju tudi kot odnos okvirnih ploskev, ki zamenjujejo razsežnosti in hkrati bolj poudarjajo jedro plastične zamisli. Mrežaste plastične mreže kljub zabrisani konstrukciji posedno sevajo elemente organskega sveta, pa naj gre za asociacijo ptic v letu ali za cvet. Konstruktivistične plastike so ponavadi razumsko ubrane in suhe, pri Viktorju Plestenjaku pa učinkuje konstrukcija, kljub razumskemu posegu, tudi poetično. Pri tem ne gre prezreti svetlobnih učinkov, ki jih dajejo posamezne plastike. Gre torej za konstruktivistično plastiko, ki ob premikanju in svetlobi deluje kinetično. To, kar nam ponuja sedanja razstava v Labirintu, opozarja na obetavnega mladega oblikovalca, ki želi govoriti v čisti, neobremenjeni govorici in svojim izrazom.

I.G.

odprta šola

Kakovostno oblikovanje novih učnih načrtov

Pred mnogimi našimi strokovnjaki, ki sodelujejo v komisijah zavoda za šolstvo, delovnih skupinah posebnih izobraževalnih skupnostih in v delovnih organizacijah, je zahtevna naloga: oblikovati nove učne načrte za usmerjeno izobraževanje. Pri tem odgovornem delu ne gre samo za nove učne vsebine, temveč tudi za uveljavljanje učne metodologije didaktičnega programiranja. Razmišljanja v tem sestavku so namenjena predvsem tistim, ki sodelujejo pri sestavljanju učnih vsebin, nimajo pa globljega vpogleda v didaktično programiranje.

Pred oblikovanjem učnega načrta morajo biti jasno opredeljena dela in naloge, za katere načrtujemo program. Pri tem je treba upoštevati spremembe, ki bodo nastale z razvojem znanosti in tehnologije, in predvidevanja v srednjeročnih in dolgoročnih družbenih načrtih. Vse to je temeljna usmeritev za oblikovanje učnih načrtov, ki zagotavlja, da ne bomo načrtovali izobraževalnih vsebin samo za »danes« temveč tudi za »jutri«.

Drugi korak terja, da natančno opredelimo cilje znanj kakega predmeta (didaktična teleologija). Te oblikujemo na temelju ciljev, opredeljenih v prejšnjem odstavku ter globalne funkcije tiste vede, kamor spadajo zahtevana znanja. V metodologiji didaktičnega programiranja jih imenujemo »mezo cilji«, ker so na srednji ravni med »mikro cilji« posamezne učne teme in »makro ciljem«, ki ga predstavlja zahtevnost del in nalog.

V uvodu k učnemu načrtu za kak predmet ni dovolj, da cilje le naštejemo, temveč jih je treba tudi operacionalizirati. Operacionalizacija ciljev ima dva vidika; opredelimo znanje, ki ga mora učenec obvladati in znati uporabljati, ter predvidimo dejavnosti, s katerimi nameravamo to znanje doseči.

Tretji korak zajema neposredno nizanje učnih vsebin z vidika didaktične logike (smiselne zaporednosti učiva), didaktične aksiologije (znanje, ki predstavlja nepogrešljivo vrednoto glede na vedo, ki ji pripadeta in za zahtevnost del in nalog) in didaktične etike. Ni predmeta in ne učne vsebine, kjer ne bi bilo mogoče manj ali bolj, smiselno vgraditi elementov, ki oblikujejo človeka in okolje.

Četrti korak so navodila za poučevanje predmeta. V metodologiji didaktičnega programiranja ga poimenujemo »didaktični algoritem«. Navodilo vključuje tele sestavine, ki jih je treba navesti. Strokovnjaki, ki

oblikujejo učne vsebine, predvidijo lažje kot učitelj, katera poglavja ali teme učnega načrta so informativne. Še bolj tehtno lahko opredeli, kateri snovi mora nameniti učitelj več pozornosti. Praktiki, ki sodelujejo pri sestavljanju učnega načrta, pa gotovo lahko navedejo značilne zglede iz prakse, s katerimi učinkovito ponazorimo teoretično obravnavo. Taki zglede bodo učitelju veliko pomagali. Še pomembnejši pa so zglede, ob katerih bodo učenci lažje razumeli gradivo. Da dosežemo potrebno povezavo, moramo povedati, katera poglavja učnega načrta se povezujejo s poglavji pri drugih predmetih. S tem tudi preprečimo »prekrivanje« in ponavljanje.

Med najbolj zahtevne dele didaktičnega navodila sodijo metode pouka za obravnavo posameznih učnih vsebin. Učne metode, ki jih priporočimo, pomagajo posebno učiteljem, ki niso dovolj pedagoško usposobljeni, vendar jih ne utesnjujejo pri ustvarjalnem pedagoškem delu. Po taki poti naj bi v praksi uveljavljali sodobne metode pouka, kot so: metoda analogije, metoda modela, metoda geneze, metoda obravnavanja primera, metoda reševanja problema, metoda pogovora itd. Seveda morajo sestavljalci učnih načrtov te metode poznati. Nadalje morajo oblikovalci izobraževalnega programa predvideti ustrezne učne pripomočke. Ob tem naj še posebej svetujejo, katere pripomočke naj pripravijo učenci sami, saj ima to veliko vzgojno-izobraževalno in motivacijsko vrednost.

Da bi zagotovili potrebno nazornost pouka, je treba predvideti tudi ogledne ustrezne delovnih procesov v delovnih organizacijah, ogled zbirke, razstav, sejmov in podobno. Če so v učnem načrtu tudi vaje, ne smejo v navodilu manjkati napotki o tem, kako jih je treba izvajati, velikosti skupin, »kroženju« skupin ali posameznikov, vodenju protokola, dnevnika, dokumentacije, varnostnih sredstev ipd.

Navodila naj vsebujejo tudi napotke za pisno ali ustno preverjanje znanja. Zagotoviti je treba posebno to, da so vprašanja oblikovana operacionalizirano, da opredeljujejo cilj odgovora in zahtevajo miselne procese, preden odgovorimo. Ker so v praksi tako oblikovana vprašanja redka, je nujno, da v napotkih navedemo nekaj takih zgledov, pa tudi literaturo za učence in učitelje.

BRANIMIR LORENČIČ

O INFLACIJI MAGISTERIJEV IN DOKTORATOV

Zakaj ima Slovenija najmanj študentov na enega prebivalca in zakaj je v okolju z največ nepismenimi toliko več doktorjev znanosti? Naj se nadaljuje inflacija magisterijev in doktoratov, pa bomo prišli do tega, da bodo celo polpismeni ljudje uspešno hranili doktorske disertacije. Uspavamo se s podatkom, da imamo 500 tisoč študentov, vsi pa vemo, da je pri tem 50 odstotkov »škarta«, torej študentov, ki nikoli ne končajo študija. Velja samo eno, študent, ki se vpiše, naj v roku konča študij, odgovoren pa je pri tem tistemu, ki daje denar za visoko izobraževanje.

Uvajamo »moderne« študije, ki mladino odvrčajo od dela, proizvodnega dela. To je sicer svetovni pojav, ki ima pri nas nekaj specifičnosti. Tudi pri nas so v modi humanistične vede, še zlasti pa študij prava in ekonomije, ker menda v naši družbi prevladuje prava patološka lakota po pravniki in ekonomistih. Upam, da bo obeh teh poklicev kmalu zadosti. Zakaj toliko pravnikov? Zato, se mi zdi, ker so potrebni, da bi venomer normirali samoupravni socialistični sistem. Imamo neverjetno število norm, ki se jih nihče ne drži, in pravniki prav na tem področju dobivajo večni prostor. Naše pravo je čedalje slabše, pravniki pa čedalje več.

(Stipe Šušar, Delo, 25. oktobra 1980)

Vzgoja za ustvarjalno delo

»V NAŠEM DRUŽBENEM NAPREDKU MORAMO RAZVIJATI TEHNIČNO KULTURO, KER LE TAKO LAHKO UVELJAVIMO USTVARJALEN ODNOS DO ŽIVLJENJA, DRUŽBE IN DELA.«

TITO

Te dni — od 27. do 29. oktobra — je bilo na Otočcu republiško posvetovanje o temi: Politehnična vzgoja in izobraževanje za ustvarjalno delo in samoupravljanje. Posvetovanje je pripravil Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani skupaj z enoto za pedagogiko filozofske fakultete in Zavodom SRS za šolstvo ter s sodelovanjem Marksističnega centra CK ZKS. Organizatorji posvetovanja so si postavili za cilj poglobitev teoretičnih temeljev politehničnega izobraževanja in vzgoje v naši samoupravni socialistični družbi, razčlenitev vplivov sodobnega naravoslovja, tehnike in tehnologije na politehnično izobraževanje ter odkrivanje sodobnih poti politehničnega izobraževanja in vzgoje na vseh ravneh našega vzgojno-izobraževalnega sistema.

Posvetovanje je odprl mag. Veljko TROHA, direktor Pedagoškega inštituta univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, uvodni govor pa je imela Majda POLJANŠEK, članica izvršnega sveta skupščine SR Slovenije in predsednica Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo (njen govor posredujemo v skrajni obliki v uvodniku). Stane KRANJC, predsednik Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje, pa je v uvodnem referatu prikazal naša prizadevanja za preobrazbo in posodabljanje vzgoje in izobraževanja v širših razsežnostih celotnega družbenega razvoja.

Naše stoletje in čas, v katerem živimo, je doba velikih družbenih sprememb, doba znanstveno-tehnične in socialne revolucije. Naši pogledi v prihodnost človeštva so daleč proč od tehnokratske vizije prihodnje družbe, v kateri ni cilj človek, pa tudi od tistih pogledov, ki napovedujejo zaton človeštva in kulture. Na naš nadaljnji razvoj moramo misliti z visoko stopnjo znanstvene in družbene odgovornosti. Pravijo, da odpira prihodnost večje možnosti družbi z najboljšim vzgojno-izobraževalnim sistemom, kot tisti, ki bo imela največ gmotnih bogastev. S sodobno zasnovo sistemom vzgoje in izobraževanja, ki skladno združuje splošno in strokovno izobraževanje, humanistično, naravoslovno in tehnično znanje, bomo razvijali vse človekove intelektualne, delovne in druge sposobnosti ter osebnostne lastnosti. Politehnično izobraževanje in vzgoja sta v takem sistemu integralna in nepogrešljiva sestavina.

ZAMISEL IN VSEBINA POLITEHNIČNE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Zamisel politehničnega izobraževanja in vzgoje se je oblikovala v novejši zgodovini, njene teoretične temelje pa so utrdili klasiki marksizma. Kot sta v svojih uvodnih prispevkih prikazala dr. Janez SAGADIN (Filozofska fakulteta v Ljubljani) in Jože REŽONJA (Pedagoški inštitut v Ljubljani), se je zamisel o povezovanju pouka s proizvodnim delom porajala in oblikovala v času nastajanja in razvijanja kapitalistične proizvodnje, teoretični marksizma — Marx, Engels, Lenin in posebej Krupška pa so dali zamisliti razredno, socialistično vsebino. V delih Lenina in Krupške sta jasno izraženi stališči, da morata biti pouk in produktivno delo organsko povezana, produktivno delo pa mora biti podrejeno vzgojno-izobraževalnim smotrom šole. Politehnična šola je začela, ki ga moramo upoštevati v celotni vsebini, delu in življenju šole, s predšolsko vzgojo vred, pa tudi v organiziranem procesu nadaljnega izobraževanja ob delu in iz dela.

Po mnenju dr. Bogoslava KOVAČEVIČA (pedagoška fakulteta na Reki) sestavljajo danes vsebino politehničnega izobraževanja tri temeljne sestavine:

— spoznavanje znanstvenih osnov, na katerih temelji sodobna tehnika in proizvodnja, osnovnih zakonov organizacije dela ter družbenoekonomskih odnosov v proizvodnji in na drugih delovnih področjih;

— pridobivanje spretnosti in navad v uporabi osnovnih orodij, strojev in naprav, ki so skupne različnim vejam proizvodnje;

— proizvodno delo učencev, ki se uresničuje s povezovanjem pouka in proizvodnega dela za vse otroke določene starosti.

Politehnično izobraževanje obravnavamo zdaj kot sestavino

splošne izobrazbe, politehnično zasnovano splošno izobraževanje pa je hkrati temelj sodobnega poklicnega izobraževanja. Zamisel o delovnem in politehničnem izobraževanju in vzgoji je, kot pravi dr. Nikola POTKONJAK (Filozofska fakulteta v Beogradu), sestavina vsakega sodobnega demokratičnega in naprednega pedagoškega koncepta. Naprednost, demokratičnost in marksistično zasnovanost kakega vzgojno-izobraževalnega sistema lahko zanesljivo ocenjujemo prav po tem, ali sprejemajo kako v praksi uresničuje delovno in politehnično izobraževanje in vzgojo.

Pri nas lahko govorimo o specifični jugoslovanski zasnovi politehničnega izobraževanja in vzgoje. Ta izhaja iz naših prizadevanj, da bi uresničili tovrstne vzgojne cilje v razvitem socialističnem samoupravljanju, ki temelji na združenem delu. Vzgoja in izobraževanje se uresničujeta kot nenehen proces oblikovanja svobodne, ustvarjalne in vsestranske socialistične osebnosti. Po mnenju dr. Potkonjaka je najbolj pomembno: kako celotno izobraževanje in vzgojo postaviti v funkcijo socialističnega samoupravljanja, združenega dela in delovnih ljudi ter kako usposobiti mladino, da bo sprejela delo in nove družbene odnose. Osvobajanje dela zahteva namreč ne samo vsestransko poznavanje zakonov in načel, na katerih temeljijo delo in odnosi pri delu, ampak tudi praktično usposobljenost za delo.

Politehničen pojmuje mo danes predvsem kot zahtevo po vključevanju tehnične vzgoje in izobraževanja v sestav splošnega izobraževanja, kot načelo ponovnega združevalnega področja, ki ga uresničujemo tako v osnovnem kot v usmerjenem izobraževanju. Tako povzema na kraju svojega razmišljanja dr. Franc PEDIČEK (Pedagoški inštitut v Ljubljani).

IZOBRAŽEVANJE MORAMO PRIBLIŽATI DELU

Pri iskanju odgovora na vprašanje, kako pripravljati mlade za delo in samoupravljanje, je dr. Ilija MRMAK (Filozofska fakulteta v Ljubljani) razčlenil razvoj sodobne proizvodnje. Klasiki marksizma so poudarili, da lahko razumemo »poklovenčenje človeka« samo z razumevanjem njegovega proizvodjalnega dela kot temelja celotnega razvoja. V delu je človek razvijal sebe in svoje delo, ki je postalo vedno bolj smotno, zavestno in ustvarjalno, bogato in raznovrstno. To je omogočilo človeku obvladovanje narave in njegov vsestranski vzpon. Sodobne tendence v razvoju dela pa nas opozarjajo, da ne smemo usposabljanje človeka samo za delo, temveč tudi za samoupravljanje in druge naloge osebnega in družbenega življenja, da se bo lahko vsestransko uresničeval. Upoštevati mo-

ramo splošna prizadevanja, da se vključujejo že v programe osnovnega izobraževanja vsebine, ki razvijajo znanja in spretnosti, potrebne za vključevanje v delo. Na višjih ravneh strokovnega izobraževanja moramo vključevati v programe tako temeljna strokovna kot tudi splošna znanja. Teoretično izobraževanje moramo povezati z razvijanjem praktičnih sposobnosti, saj ima povezano pridobivanje teoretičnih in praktičnih znanj velike izobrazbene, vzgojne in motivacijske prednosti in pomaga človeku, da skladno razvija in uresničuje svoje duševne in telesne sposobnosti. Enotnost teoretičnega in praktičnega mora biti zato navzoča pri načrtovanju in uresničevanju celotnega izobraževanja in vzgoje. Vzgojo in izobraževanje moramo v ta namen bolj približati delu, ne da bi pri tem prezrli vsestranski razvoj osebnosti.

ŠIROKA IZOBRAZBA ALI OZKA USPOSOBLJENOST?

V času znanstveno-tehnične revolucije in eksplozije znanja moramo jasno opredeliti razmerje med izobrazbo in usposobljenostjo. Ali se medsebojno dopolnjujeta ali pa sta to alternativni, med katerima moramo izbrati? Na to vprašanje je skušal v svojem prispevku odgovoriti Emil Milan PINTAR (Republiški komite za družbeno planiranje). Pri venomer rastoči količini informacij bo vedno bolj pomembno razlikovati, katere informacije in znanja so trajne vrednosti, katere pa imajo samo začasen pomen. Pri izobraževanju mora biti poudarek vsekakor na trajnejših znanjih, na vzgoji in široki izobrazbi. Neposredna delovna usposobljenost ne sme zmanjševati širše izobrazbenosti, ki vključuje sposobnost za iskanje in pridobivanje novega znanja ter poklicno prožnost, potrebno za prilagajanje spremembam. Zato bi moralo neposredno delovno usposabljanje temeljiti šele na primerni ravni splošne

Sodobnemu človeku moramo dati več inovacijskega znanja — »znanja o uporabi znanja«. Izobraževanje mora vključiti tudi znanje o pravilni uporabi informacij. Vse to ima zdaj višjo ceno kot samo znanje.

Pri uresničevanju zasnove politehničnega izobraževanja in vzgoje moramo odpraviti še druge nesporazume. Nekateri menijo, da je za vsestransko razvijanje otrokove osebnosti najbolj pomembno, da trpamo v otroške glave vse, kar vemo in vse, kar se zdi nekomu pomembno — je poudaril v svojem prispevku Jan MAKAROVIC (Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani). Vendar se človekova vsestranost ne poveča, če v določeni pokrajini pozna poleg dolžine rek tudi višino njenih gora, temveč šele tedaj, ko jo prehodi, doživi njene lepote, si prizadeva ohraniti njeno naravno pristnost. Bolj kot kopičenje podatkov je pomembno, da ob različnih vsebinah razvijamo učencevo ustvarjalnost, ki se bo v življenju lahko izrazila v odnosu do tisočih predmetov, s katerimi bo prišel v stik. Ustvarjalnost vodi — bolj kot vse drugo — k višji produktivnosti dela.

NE IZOBRAŽUJMO SAMO ZA SEDANJOST

O dilemi — široka izobrazba ali ozka usposobljenost za delo — je v svojem prispevku razmišljal tudi dr. Andrej KIRN (Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani). Razhajanja pri opredelitvi za eno ali drugo možnost v teoriji in praktičnih reformnih rešitvah izvirajo iz tega, da gre sodobni svet sicer nedvomno k vsesplošni intelektualizaciji dela, vendar v našem prehodnem obdobju vztrajajo tudi dosedanje oblike dela — ročno-obrtniške, manufakturno-mehanične, mehanično-serijske, serijsko-polavtomatične.

Napredna reformna prizadevanja upoštevajo, kot mi v za-

poklicno šolo, so v poklicu napredovali 1,5-krat hitreje kot tisti, ki so se za poklic usposabljali na samem delu. Še hitreje so napredovali tisti, ki so se zaposlili po končani popolni srednji šoli, in sicer 2 do 2,2-krat hitreje kot njihovi delovni tovarši, ki so se usposobili v pospešenih tečajih. Tudi njihova produktivnost je bila do 55 odstotkov višja.

Izobraževati moramo torej ne samo za delo, temveč za celotno življenje, ne samo za sedanjost, temveč tudi za morebitno drugačno prihodnost. Zato mora vsaka stopnja vsebovati velik presežek znanja v primerjavi s tistim, ki ga zdaj zahteva delo. Sicer pa izobraževanja ne smemo gledati samo z vidika družbene ali delovne koristnosti, temveč tudi kot vrednost zase, kot sestavino osebnosti in obliko njenega izražanja.

ZA ŠIROKO IN PROŽNO IZOBRAZBO

Velike spremembe v gospodarstvu, znanosti, tehniki in tehnologiji odpirajo vprašanje: kako načrtovati kadre in oblikovati izobraževalne programe za prihodnje potrebe dela in kakšno mesto naj imajo v visokošolskih programih splošna strokovna in metodološka znanja v primerjavi z ožjim in uporabnim znanjem, kakršnega zahtevajo dela in naloge posameznih poklicev. Raziskave, katerih sklepe je posredoval posvetovanju dr. Mitja KAMUŠIČ (Višja upravna šola v Ljubljani), so dovolj jasno odgovorile na ta vprašanja.

Za poklice, ki zahtevajo visokošolsko izobrazbo, je v sodobnem življenju značilna velika zamenljivost. Pogosto opravljajo delovne vloge, namenjene delavcem z določenim tehničnim poklicem, delavci z drugačnim izobražbenim profilom, drugačno tehnično ali celo netehnično usmeritvijo. Zahtevna dela opravljajo vse bolj pogosto teami različnih strokovnjakov, interdisciplinarnost je čedalje bolj pomembna. Raziskovalno delo, priprava proizvodnje in njeno operativno vodenje zahtevajo poleg tehnoloških znanj tudi znanje iz ekonomike, organizacije, psihologije, sociologije, prava itd. V teh razmerah se nadarjeni strokovnjaki s široko izobrazbeno osnovo bolje uveljavljajo kot tisti, ki imajo ožje usmerjeno poklicno izobrazbo.

Odlični študentje z nižjo stopnjo šolske izobrazbe uspešno zamenjujejo manj sposobne ali leni študente z višjo izobrazbeno stopnjo, ki so jo pridobili komaj zadostnim znanjem. Te raziskave vodijo k sklepu, da moramo v visokošolskih programih dati prednost splošnim, širšim strokovnim in metodološkim znanjem. Posebna in uporabna znanja ter posebne tehnike in metode laže pridobimo kasneje v praksi in z dopolnilnim študijem. Čim večja je časovna oddaljenost med časom študija

in delom, ki ga nekdo zdaj opravlja, tembolj potrebno je do njevanje temeljne izobrazbe.

SPODBUJAJMO USTVARJALNOST!

Ko razmišljamo o vzgoji izobraževanju za ustvarjalno delo, ne moremo mimo vprašanja, kako pravzaprav spodbu-

in razvijati v človeku ustvarjalnost v času priprave na delo vsem delovnem obdobju. O je posredoval svoja razmišljanja posvetovanju mag. Milan S. KAN (SOZD Iskra). Čeprav obravnavam spodbujanje nične inventivnosti in ustvarjalnosti v industriji dejavnosti, ljam marsikatero tehnične stavke tudi za vzgojo in razvijanje ustvarjalnosti v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Kaj je pravzaprav ustvarjalnost? Opredelimo jo lahko sposobnost, da nekdo prispeva nekaj novega, pa naj bo to znanstveno-tehničen podatek, v literaturi, glasbi ali drugje. Če se omejujemo na ustvarjanje razmišljanje, lahko ugotovimo (po Guilfordu) tele miselne javnosti: presojo pravilnosti formacije, njeno shranitev, divergentno mišljenje (analitično in logična predelava zbranih informacij), divergentno mišljenje (iskanje novih možnosti za ustaljenih logičnih zvez) ter jemanje in uporabo zamisli spoznanj. Ustvarjanje je kombiniranje misli in dejstev na način. Ustvarjalnost zahteva rino znanja, notranjo prožnost, samokritično in stvarno presojo pa tudi smelost, da se odtrga uhojenih poti mišljenja in uveljavljenih rešitev.

Za ustvarjalnost je potrebno načrtno spodbujanje divergentnega mišljenja in uveljavljanje spodbudnega odnosa do inovativne dejavnosti v okolju. Sodobne metode in spoznanja razvijanju ustvarjalnosti pa kazalo širše uporabljati pri izobraževanju, še zlasti pri visokošolskem študiju, da bi bolje zvlili ustvarjalnost mladih in zaposlenih delavcev.

POLITEHNIČNA VZGOJA SESTAVINA CELOTNE VZGOJE

Politehnično izobraževanje in vzgojo kot sestavino vzgojno-izobraževalnega procesa predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja je predstavila svetovna skupina delavcev Zavoda SRS za šolstvo: mag. Feri REČNIK, Irena LEVIČNIK, dr. Hinko MUREN, dr. ULJAN, Anton TISCHLER, Milena MALOVRH, Marjeta VELIKONJA, Rajko KOBAR in Milena SMOLE. Politehnična vzgoja je namoma pomembna za razvijanje in vsestransko oblikovanje otrokove in mladostniške osebnosti, zato je nepogrešljiva sestavina sodobnega izobraževanja.

izobrazbe, ki jo po avtorjevem mnenju dosežemo šele po desetih letih splošnega izobraževanja. Tako visoko raven splošne izobrazbe zahteva tudi samoupravna vloga delavca. Krčenje splošne izobrazbe v korist ozke specializacije in delovne usposobljenosti zmanjšuje učinkovitost posameznika in družbe, povečuje vztrajnost že uveljavljenih in priučenih načinov dela ter zavira celoten razvoj.

snovi usmerjenega izobraževanja, vsesplošen razvoj k intelektualizaciji dela in dajo prednost širokim izobraževalnim programom pred ozkim poklicnim usposabljanjem. Tako usmeritev imajo tudi druge, npr. na Švedskem, v Sovjetski zvezi, v Nemški demokratični republiki. Intelektualizacija dela zahteva tudi intelektualizacijo poklicnega izobraževanja. Zgovorne so ugotovitve sovjetskih raziskav: delavci, ki so po končanem osmem razredu osnovne šole končali

Vzgoja za ustvarjalno delo

delo šola

vanja. Svoje naloge lahko urešničuje samo, če je ustrezno zastopana na vseh stopnjah vzgoje in izobraževanja in prepletena z vsemi oblikami in vsebinami vzgojno-izobraževalnega dela. Le tako lahko tudi uresniči svoje temeljne naloge: vzgojo in pripravo za delo, razvijanje delovnih navad, obvladaje temeljnih zakonitosti, načel in značilnosti sodobne proizvodnje in neposredno usposabljanje za delo v določeni usmeritvi.

VELIKE MOŽNOSTI V PREDŠOLSKI VZGOJI IN OSNOVNEM IZOBRAŽEVANJU

V predšolski vzgoji je delovna in politehnična vzgoja sestavni del vseh vzgojnih področij. Otrok spozna različna gradiva, orodja, delovne postopke, ljudi in njihovo dejavnost. Pomembno je, da si pri tem pridobiva izkušnje za življenje, kako lahko delo opravimo ali bolje opravimo, če si pomagamo z orodjem ali drugače, kako se moramo pri tem opreti nase, kako prijetno in koristno je, če v svojem okolju kaj spremenimo ali olepšamo. Tako si predšolski otrok razvija osebnostne lastnosti kot so: domiselnost, samoiniciativnost, ustvarjalnost, vestnost, vztrajnost, natančnost ter pozitiven odnos do dela in delovnih dosežkov.

Ta vzgojni proces se nadaljuje v osnovni šoli. Delovna in politehnična vzgoja in izobraževanje se na razredni stopnji vključujeta v druge predmete, zlasti v spoznavanje narave in družbe in likovno vzgojo. Na predmetni stopnji sta politehnična vzgoja in izobraževanje sestavni del vsebine in smotrov posameznih predmetnih področij in predmetov, poudarjeno pa ju uresničujemo pri tehnični vzgoji kot samostojnem predmetu. Ta se naravno povezuje z drugimi področji, s proizvodnim in drugim družbeno koristnim delom učencev.

NAŠE USMERJENO IZOBRAŽEVANJE JE ZASNOVANO POLITEHNIČNO

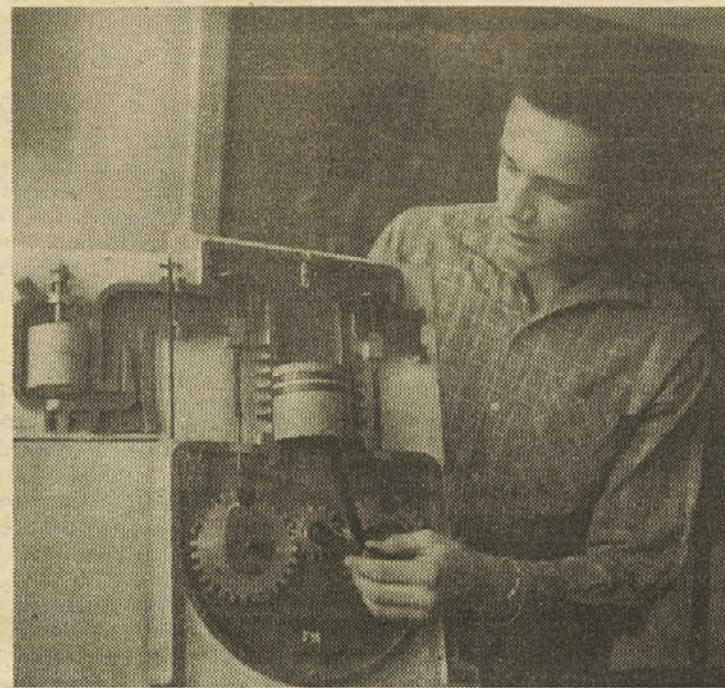
Naša zasnova usmerjenega izobraževanja vključuje zamisel o politehničnem izobraževanju in vzgoji. Skupna vzgojno-izobraževalna osnova na začetku srednjega izobraževanja vključuje v ta namen tudi proizvodno-tehnično področje s predmetoma: osnove tehnike in proizvodnje ter proizvodno delo in delovna praksa. Politehnična vzgoja in izobraževanje sta hkrati nepogrešljivi sestavini tudi drugih predmetov, saj je na primer naravoslovje temelj sodobne tehnike.

»Politohnična vzgoja in izobraževanje v srednjem usmerjenem izobraževanju je sestavni del sodobne splošne izobrazbe, ki vključuje kulturne, družboslovne, matematično-naravoslovne in proizvodno-tehnične vzgojno-izobraževalne vsebine. Temeljna naloga politehnične vzgoje in izobraževanja je povezovanje teorije in prakse, pouka in dela, splošnih in strokovnih znanj, intelektualnega in praktičnega dela. Najboljši transfer znanj, izkušenj in metod dela dosežemo na osnovi široke politehnične in delovne izobrazbe.

Cilj politehnične vzgoje in izobraževanja oziroma osnov tehnike in proizvodnje je v tem, da mladina pogloblja in uporablja spoznanja o zakonitostih v naravi in družbi, spozna vlogo in pomen sodobne tehnike in tehnologije ter razume znanstveno-tehnično osnovo sodobne proizvodnje, se uvede v proizvodne in druge delovne procese, v družbeno-ekonomske in samoupravne odnose, si z učenjem in delom pridobiva in oblikuje delovne navade, samoupravno kulturo ter ustvarjalni odnos do dela.

Vsebinska osnov tehnike in proizvodnje obsega tehnologijo dela in varstvo pri delu, tehnično

tehnološko dokumentacijo, energetiko, elektroniko, informatiko ter ekonomiko in organizacijo dela. Sestavni del politehnične vzgoje in izobraževanja sta na tej stopnji tudi proizvodno delo in delovna praksa, ki omogočata povezovanje teorije in prakse, umskega in fizičnega dela ter uveljavljanje sposobnosti in znanja pri določenih delih. Z vključevanjem v delovni proces naj učenci doživljajo delo kot družbeno-ekonomsko kategorijo in ob tem spoznajo neposredne samoupravne odnose. Pri tem spoznajo vrednost sodobne organizacije dela, urejenega varstva in osebne zaščite, pomen krmiljenja procesov in druge značilnosti sodobnega dela. Uvajanje proizvodnega dela in delovne prakse

nalaga šolam in drugim organizacijam združenega dela zelo zahtevne naloge.

PRI IZOBRAŽEVANJU OB DELU: ENAKI CILJI, DRUGAČNE POTI

Politohnično izobraževanje in vzgoja in tudi proizvodno-tehnično področje v programih srednjega izobraževanja so pomembne sestavine tudi pri izobraževanju že zaposlenih, ki nadaljujejo svoje izobraževanje ob delu ali iz dela. Temeljni cilji tega izobraževanja in vzgoje so enotni tako za mladino kot odrasle, saj mora vsak delavec obvladovati tehniško-tehnološka znanja, ki so temelj modernega proizvodnega dela in življenja.

Uresničevanje teh temeljnih smotrov zahteva pri izobraževanju ob delu in iz dela drugačne metode in oblike. Vsebinsko proizvodno-tehnično področje moramo povezovati z delovnimi izkušnjami in sedanjim delom udeležencev. Tako lahko dosežemo boljše razumevanje zakonitosti in višjo motivacijo za učenje, večjo učinkovitost vzgojno-izobraževalnega dela in višjo produktivnost delavcev pri delu že med samim izobraževanjem in po končanem študiju.

Izobraževanje ob delu zahteva specifično organizacijo, ustrezno izbiro metod, oblik in sredstev ter andragoški odnos do odraslih, ki se izobražujejo. Andragoško usposabljanje vseh, ki bodo v okviru usmerjenega izobraževanja izvajali in usmerjali vzgojno-izobraževalno delo z odraslimi, sodi zato med prednostne naloge v pripravi na usmerjeno izobraževanje.

INŠTRUKTORJI, UČITELJI, UČBENIKI

Usposabljanje učiteljev praktičnega pouka in inštruktorjev,

na katere se bomo oprli pri izvajanju osnov tehnike in proizvodnje ter proizvodne in delovne prakse, je zelo pereča naloga. Statistični podatki nam povedo, da nimamo dovolj strokovno in pedagoško-andragoško usposobljenih učiteljev za te naloge. Dosedanje načine in poti za usposabljanje in dopolnilno izobraževanje teh delavcev bo treba izpopolniti, izobraževanje pa prožno prilagajati tudi kandidatom, ki si želijo kasneje in ob delu pridobiti pedagoško in andragoško izobrazbo.

V prihodnje bo treba tako stalno kot občasno zaposlene učitelje praktičnega pouka in inštruktorje vključevati v nadaljnje izpopolnjevanje — prek strokovnih aktivov, seminarjev,

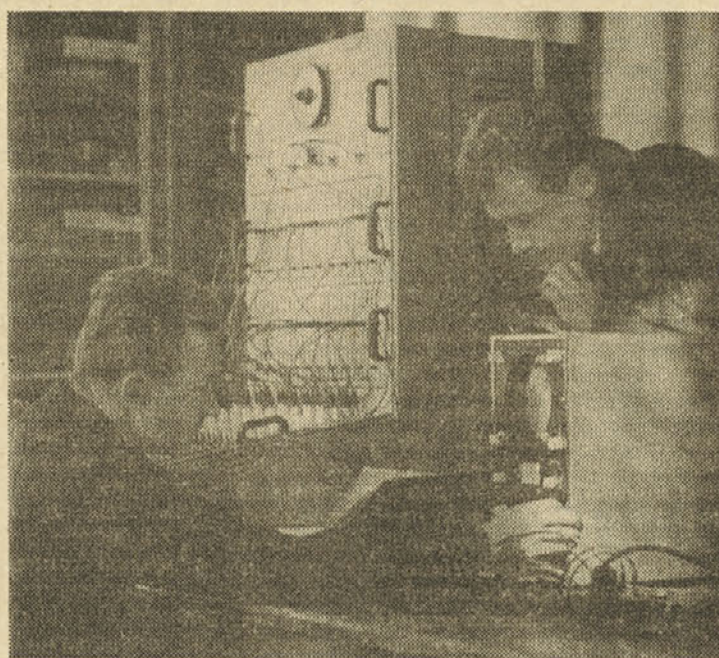
kot neločljiva sestavina njegovega nenehnega dopolnilnega izobraževanja in izpopolnjevanja. To misel je v svojem prispevku razčlenil Jože VALENTINČIČ (Prosvetni delavec).

Sodobnemu človeku, ki živi v času tehnike, omogoča tehnična ustvarjalnost širše izražanje sposobnosti in interesov ne le pri delu, ampak tudi v prostem času. V svojem prispevku, ki ga je posredoval udeležencem dr. Rudi LEŠNIK, je navedel podatke iz raziskave o prostem času mariborskih učencev višjih razredov osnovnih šol, ki so že pred leti pokazali, da zelo malo uporabijo svoj prosti čas za tehnične dejavnosti. Za razvijanje tehnične ustvarjalnosti pri mladih so potrebni ustrezni prostori in delavnice, ustrezno usposobljeni učitelji, boljša povezanost med vzgojno-izobraževalnimi organizacijami in drugimi organizacijami združenega dela ter drugače organizirana in metodično prenovljena proizvodno-tehnična vzgoja. Šele preobrazba vzgoje in izobraževanja in razvoj celodnevne šole odpirata v tem boljše perspektive.

NOVE MOŽNOSTI IN NALOGE

Posamezna področja politehničnega izobraževanja in vzgoje, ki smo jih pregledno prikazali, so podrobno obdelali še drugi referenti. Tako je Amand PAPOTNIK (Pedagoška akademija Maribor) razčlenil razvijanje spretnosti, delovnih navad in ustvarjalnih sposobnosti učencev v osnovni šoli in v kroških klubih mladih tehnikov. Dr. Nuša KOLAR (Pedagoški inštitut v Ljubljani) je podrobneje obdelala predšolsko vzgojo z vidika politehničnosti. Za uresničenje naših zasnov politehnične vzgoje v predšolski dobi jih bo treba dodelati z vidika predšolske pedagogike, oblikovati ustrezne metodne modele in jih načrtno uvajati v prakso ter v ta namen usposobiti vzgojitelje.

Uvajanje predšolskega otroka v svet tehnike je podrobneje prikazala Tatjana VONTA

(Pedagoški inštitut v Ljubljani). V svojem prispevku je analizirala vrsto metodskih napotkov, kiso neposredno uporabni pri vzgojnem delu v vzgojno-varstvenih organizacijah. Angelika ŽEROVNIK (Pedagoški inštitut v Ljubljani) pa je podrobneje obdelala vlogo splošno tehničnih dejavnosti pri vzgoji učencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju in sistem njihovega usposabljanja za življenje in delo.

Veliko je bilo še drugih prispevkov, ki so obravnavali ta ali oni teoretični in praktični vidik politehnične vzgoje in izobraževanja in jih v tem bežnem prikazu žal nismo mogli zajeti.

IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV ZA PROIZVODNO-TEHNIČNO PODROČJE

Proizvodno-tehnično področje zahteva tudi nove profile učiteljev. Zadnji čas je, da se načrtneje lotimo izobraževanja teh pedagoških delavcev, saj bi vsako zavlačevanje imelo hujše posledice za reformo. Iz te ugotovitve je izhajal Ivan GERLIČ (Pedagoška akademija v Mariboru), ki je prikazal dosedanje (nič kaj učinkovito) izobraževanje učiteljev za politehnično področje v osnovni šoli, gimnazijah in strokovnih šolah. Medtem ko imajo v drugih republiških središčih in na Reki že dolgo uveden visokošolski študij za učitelje tehničnega pouka oziroma proizvodno-tehničnega področja, v naši republiki še čakamo.

Izobrazba, ki jo potrebuje učitelj proizvodno-tehničnega področja, je zelo zahtevna in mnogovrstna. Obsega širok krog družboslovnih, pedagoško-psiholoških in metodskih znanj, širšo naravoslovno-matematično razgledanost in strokovno obvladaje proizvodno-tehničnega področja.

Znotraj proizvodno-tehničnega področja lahko glede na delitev dela opredelimo tele profile učiteljev: profesor proizvodno-tehničnega področja, učitelj praktičnega pouka in inštruktor proizvodno-tehničnega področja v OZD. Medtem ko naj bi se inštruktorji oblikovali iz vrst visoko kvalificiranih delavcev, ki so se izkazali pri delu in si pridobili kasneje dopolnilno pedagoško in metodično znanje, naj bi se predmetni učitelji proizvodno-tehničnega področja šolali na višji stopnji, profesorji pa na visoki ravni. Možne so seveda še sorodne rešitve, ki jih je poročevalec podrobneje prikazal. Vsekakor pa je čas, da

omogočil študentom, da se v štirih letih visokošolskega študija vsestransko usposobijo za ustvarjalno pedagoško delo na proizvodno-tehničnem področju.

Razprava o profilu in izobraževanju učiteljev za proizvodno-tehnično področje, ki je sledila navedenima prispevkoma, poročila dr. Aleksandre KORNHAUSER in nekaterih drugih udeležencev, je bila na posvetovanju med najbolj zagretnimi in se je nadaljevala za okroglo mizo pozno v noč. Čeprav bi učitelje za to področje potrebovali že jutri, se je pokazalo, da se pogledi na vsebino in način njihovega izobraževanja še zelo razlikujejo. Na posvetovanju so se stališča zblížala, pot do končnega in usklajenega predloga za izobraževanje teh učiteljev pa se je skrajšala. Učitelj proizvodno-tehničnega področja ne bo samo predavatelj, bolj kot to bo organizator učnega procesa, ki bo znal vključevati in usmerjati druge sodelavce. To mora biti človek s široko družbeno, naravoslovno, politehnično in pedagoško-andragoško izobrazbo. Vse to pa zahteva interdisciplinarni visokošolski študij. Izobraževanje bo lahko organizirano kot samostojen štiri letni študij, kot dveletni študij po končani prvi stopnji in višji šoli, morda tudi še kot dopolnilni študij ustreznih usmeritev, pri katerem bodo kandidati dopolnili svoje strokovno izobrazbo s pedagoškimi, andragoškimi in metodskimi znanji.

SKLEPI IN PRIHODNJE NALOGE

Ko je posvetovanje tretji dan strnilo poročila skupin, ki so ločeno obravnavale posamezne vidike politehničnega izobraževanja in vzgoje (družbene in idejne osnove, zahteve sodobnega naravoslovja, tehnike in tehnologije, politehnično izobraževanje in vzgojo v reformiranem vzgojno-izobraževalnem sistemu) ter zaključek dveh okroglih miz (izobraževanje učiteljev, politehnična vzgoja v prostocasnih dejavnostih), se je pokazala vsa širina, zahtevnosti in aktualnosti obravnavane teme. Zaradi trenutnih nalog so bile najbolj zavzete razprave o tem, kako uresničiti politehnično izobraževanje in vzgojo v srednjem usmerjenem izobraževanju in kako zagotoviti potrebne programe, učbenike in učila, kadrovske in druge možnosti. Vendar so sklepi, ki jih je pripravila posebna komisija, zajeli politehnično izobraževanje in vzgojo tudi kot neločljivo in bistveno sestavino permanentnega izobraževanja in vzgoje, ki mora imeti ustrezno mesto na vseh ravneh našega vzgojno-izobraževalnega sistema — od predšolske vzgoje do dopolnilnega izobraževanja odraslih.

Udeleženci (posvetovanje jih je privabilo okoli 140) so na koncu brez pridržkov pohvalili zamisel in izvedbo posveta, njegovo kakovost in pomembnost za nadaljnji razvoj vzgoje in izobraževanja pri nas. Prav tako so pohvalili tudi vzorno delo pripravljalnega odbora in sekretariata posveta.

Sklepe posvetovanja, nekatere dodatne prispevke, ki so jih prinesli referenti s seboj šele na posvet, in odmeve na razprave o politehničnem izobraževanju, bomo objavili še v prihodnjih številkih našega glasila, celotno gradivo pa bo izšlo v posebni knjigi.

Gradivo priredil
JOŽE VALENTINČIČ

Tudi tema je lahko manj črna

Minili so časi, ko je slepota pomenila životarjenje in je bil tak človek odvisen zgolj od usmiljenja dobrih ljudi. Danes vsem kategorijam invalidov primerno socialno varstvo, je vodilo naše socialne politike že ves čas po vojni. Oblik socialnega varstva je več. Ena izmed teh je zahteva: pripraviti invalidnega človeka za samostojno življenje, tudi za samostojen poklic. V Sloveniji je nekaj več kot dva tisoč slepih ljudi. Zanje skrbi Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, najpomembnejše delo pa opravljajo osnovne organizacije zveze društev slepih in slabovidnih. V naši republiki jih je deset.

Tokrat smo obiskali Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani in Center slepih in slabovidnih v Škofji Loki, ki se imenuje po dr. Antonu Kržišniku. Tod usposobijo v dveh letih tovrstno invalidno mladino za samostojno življenje. Za tiste slepe in slabovidne, ki tudi zaradi drugih prizadetosti ne bi mogli uspeti v delovnih organizacijah, poskrbe v centru, da se sami preživljajo v posebnih delavnicah zaprtega tipa. Nekaterim dajejo tudi popolno domsko varstvo.

O ljubljanskem Zavodu za slepo in slabovidno mladino bi lahko v uvodu zapisali, da usposablja za življenje predšolsko in osnovnošolsko mladino; da je pravzaprav prva stopnica na poti do življenja pod posebnimi pogoji. Seveda se slepi in slabovidni usposabljujejo tudi v rednih osnovnih in drugih šolah v svojem domačem okolju.

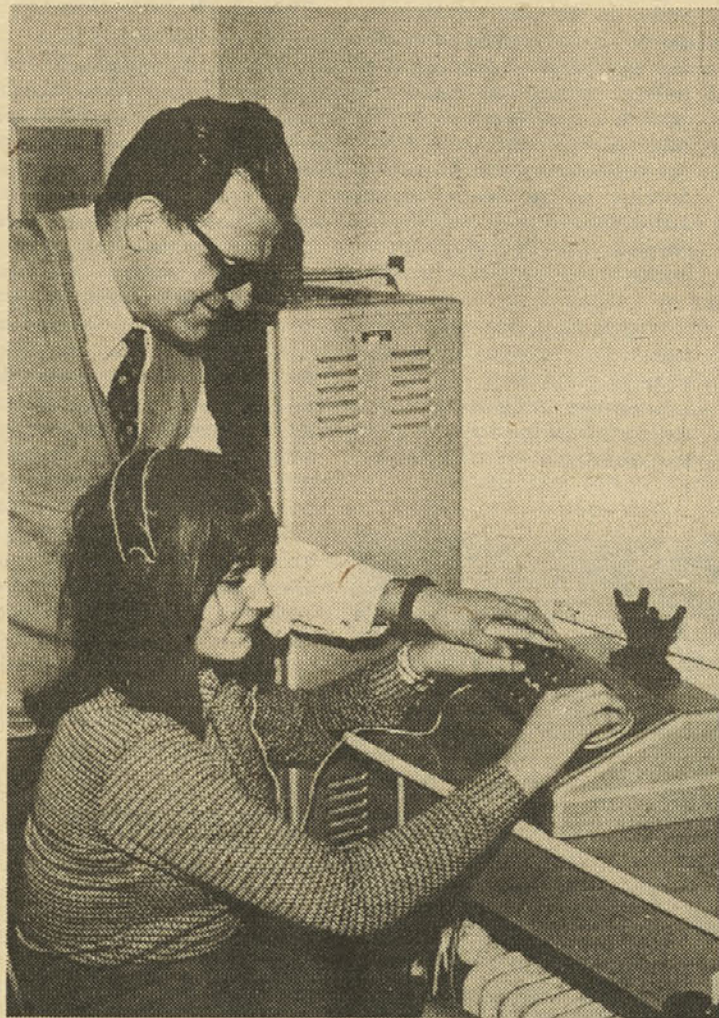
V ljubljanskem zavodu za slepo in slabovidno mladino je štirideset slepih otrok. Nekaj več je slabovidnih. Število popolnoma slepih se v zadnjih letih zmanjšuje, več pa se število slabovidnih. S slepimi in slabovidnimi delajo učitelji — tiflopedagogi. Za omenjeni poklic se lahko usposobijo na Pedagoški akademiji v Ljubljani ali na visoki šoli za defektologijo, ki jo imajo le v Zagrebu in Beogradu. V Sloveniji potrebujemo sorazmerno malo tiflopedagogov. Prav zaradi tega skoraj večina opravi poleg že pridobljenega pedagoškega poklica, še dopolnilni študij za delo s slepimi in slabovidnimi.

In kakšno je tiflopedagoško delo? Pravzaprav na moč podobno učiteljevemu v redni šoli. Je že tako, da za ljubezen do poklica in do otrok, ni pravega merila. Pa vendar se ob delu kaj kmalu pokažejo človekove kreposti. Nedvomno morajo biti takšne, da bo lahko slep in slaboviden otrok ob njih napredoval, odkrival svet pa čeprav v temi, in spoznanja, s katerimi bo lažje obvladoval zakonitosti življenja. Menda pa je ob tem delu le potrebno nekaj več volje in potrpljenja.

FRANCE ROŽANC, ravnatelj omenjenega zavoda (tudi sam je slep) pravi, da se le redko zgodi, da bi pedagog, ko začne delo v zavodu, kasneje zapustil kolektiv. Svet slepega in človeka v njem, postane za strokovnjaka več kot samo predmet strokovne obdelave. Tudi ni lahko govoriti o tem, katero delo je težje, katero lažje. Nedvomno je zahtevnejše delo s tistimi, ki so od roj-

stva slepi. Kako takšnemu otroku predstaviti svet v katerem živi? Kdaj si pri tem vsaj delno uspel, koliko si zbudil predstave, vtise, podobe...? Pri tistih, ki so kasneje oslepli, je mogoče izhajati iz njihovih izkušenj. Izkušnja, še tako majhna, je velik kamen v gradnji podobe resničnega sveta in življenja v njem. In človek se vpraša: kakšen je svet slepega otroka, ki je prvič prestopil prag zavoda? »Pomembno je, kako so ga vzgajali doma,« pojasnjuje France Rožanc. »Zgodilo se je, da so pripeljali v zavod štiri leta starega slepega otroka, ki ni znal hoditi, tudi govoril ni in ni jedel. Samo pil je in se plazil po vseh štirih. Tistega otroka smo morali najprej očlovečiti. Šele po posebni negi požrtvovalne rejniške družine je bil otrok po dveh letih sposoben za usposabljanje v našem zavodu. Zdaj je to mož, ki se je izučil za telefonista.«

Pravijo, da so pogosto slepi otroci deležni pretirane in napačno usmerjene ljubezni, prevelike zaščite staršev. Seveda je napačna tudi druga skrajnost. Potrebne so predvsem ustrezne spodbude za otrokov razvoj. Le tisto, čemur pravimo vsakdanje, poprečno, normalno ravnanje s slepim otrokom, lahko rodi podobne uspehe, kot si jih prizadevamo doseči pri otroku brez vidne okvare. Ne gre za to, da bi moral slepi otrok popolnoma pozabiti, da je slep. V okolju, kjer so takšni otroci ustrezno obravnavani, pravilno zaposleni, njihov problem slepote ni nenehno pričujoč. Slepota je le kot nekaj spremljevalnega, kot ovira za še bolj sproščeno življenje.

Slepi učitelj in učenka pri pouku praktične telefonije

VEČ TEŽAV JE S STARŠI SLEPIH OTROK

Kdaj se je treba začeti usposabljevati v zavodih za slepo in slabovidno mladino? Kadar ima človek manj kakor deset odstotkov vida, kadar strokovnjaki menijo, da bo ta ostanek vida še manjši. Takoj ko pridejo v zavod, se morajo gojenci lotiti učenja Braillovega točkopisa. Za starše je tak trenutek pogosto težji kot za otroka. Zgodi se, da se dolgo nočejo sprijazniti z resnico in predvsem s tem, da bo strokovno delo v takšni ustanovi omogočilo njihovem otroku, da bo nekoč samostojno in uspešno zaživel. Že daleč so časi, ko je bil lahko slepi samo pletar, ščetar in kasneje telefonist. Zdaj so med njimi visokošolsko izobraženi, so programerji, fizioterapevti...

STANE FLORJANČIČ, tiflopedagog, se v omenjenem zavodu ukvarja z orientacijo slepih. »Slepega otroka je treba najprej usposobiti za samostojno

hojo v znanih in neznanih prostorih. Kasneje, od petega razreda dalje, se privajajo na belo palico in orientacijo v zunanjem svetu. Veliko vaj je potrebnih, da slepega človeka ne zbega mestni vrvež, da si lahko pomaga z mestnim prometom, da lahko nakupuje v veleblagovnicah, da pride varno na svoj dom.«

In kar najbolj pogosto morajo biti v stiku s sovrstniki, ki nimajo podobnih okvar. V zavodu zelo skrbijo za to. Izredno veliko je najrazličnejših dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo slepi in slabovidni in pri tem sodelujejo z drugimi otroki. Pomembno je, da so pogosto doma, da se domače okolje ne spreminja v tuj svet, v katerega bi se bilo treba kasneje ponovno vključevati. Ovire pri slepem človeku niso tako pomembne kot tisto, kar ima tak otrok zdravega, pravijo strokovnjaki. Vse druge sposobnosti pa je treba razviti do popolnosti. Pri tem pomagajo učni pripomočki in recimo znanost, ki je postregla slepim z optakoni, s katerimi lahko berejo tudi normalno pisavo. Toda najpo-

membnejša ostaja človekova volja, tudi kljubovalnost in trden sklep: doseči cilj, čeprav nekoliko spremenjen! Cilje pa moramo tako ali drugače v življenju pogosto vsi spreminjati.

DELO ZDRAVI

Leta 1935 je takratno društvo slepih odkupilo približno 700 let star Strahlov grad v Škofji Loki. Tako so odrasli slepi iz vse Slovenije dobili svoj prvi skupni dom. Proti koncu vojne je okupator sklenil narediti iz Strahlovega doma slepih vojaško postojanko, pa ga je prehitelo kolo zgodovine. Po osvoboditvi so grad v Stari Loki najprej obnovili, dogradili delavniško stavbo za opravljanje ščeterske, pletarske in metlarske obrti, da bi tako zagotovili delovno terapijo oskrbovancev. Kasneje je bila zgrajena šola za učence v gospodarstvu, ki so se usposabljali za klasične poklice slepih ljudi. Leta 1962 je Zveza slepih Slovenije ustanovila samostojne invalidske delavnice zato, da bi se usposabljanje slepih teoretično in praktično dopolnilo. Od lani pa so se življenjske in delovne razmere slepih in slabovidnih v škojloškem centru korenito spremenile. Zrasel je nov dom za odrasle, slabovidne in slepe osebe, dobili so moderno šolo, internat, telovadnico in bazen, skratka možnosti, ki omogočajo hitrejši in boljše usposabljanje. V vzgojno-izobraževalnem oddelku se usposabljuje za poklice administratorjev in telefonistov, pričujejo se za delo v kovinarski, mizarjski, metlarski in ščeterski stroki... V domu za starejše je 172 oskrbovancev, v šoli pa nekaj več kot 60 učencev. Da, še

vedno se največ slepih usposabljuje za telefoniste, čeprav se leto poskušajo s programerstvom. V centru imajo prilagojeni učni načrt in tudi čas šolanja, ki je primer za telefoniste, tri mesece daljši kot v redni šoli. Seveda ne gre za prilagoditev učnega načrta po vsebini — tako bi bil poklic vsebinsko osiromašen — temveč za prilagoditev v načinu dela in poučevanja. JANEZ KOS, direktor centra slepih in slabovidnih v Škofji Loki, in JOŽE DOLENC, vodja vzgojno-izobraževalnega oddelka, sta še posebej opozorila na težave, ki nastajajo z učbeniki: ker se ti pogosto spreminjajo, jim je težko »slediti« in jih sproti prilagajati slepi in slabovidnim učencem. Gre za prepis v Braillovo pisavo, pri tem pa je zelo veliko ročnega dela. Zato stane en sam učbenik pogosto tudi več kot sto starih tisočakov. Natisnejo pa jih v le nekaj deset izvodih. Nekateri učbeniki presnamejo na magnetofonske trakove, tisti učenci, ki imajo še ustrezen odstotek ostankov vida, seveda uporabljajo redne učbenike.

Težave? Pravzaprav so kljub sodobno urejenemu vzgojno-izobraževalnemu procesu na vsakem koraku. Velikokrat jih neti dozorjenja mladih ljudi. Včasih je vzrok zanje nerazumevanje tistih, ki naj bi omogočili zaposlitev v centru usposobljenih ljudi. Veliko večino teh težav pa se da dobro voljo in z veliko več prizadevanja kot si videči to predstavljamo, tudi odpraviti, pravzaprav premostiti in uspešno uresničiti želje in interese v družbi. Tak misli tudi velika večina tistih, vidno prizadetih, s katerimi smo se pomenkovali v Centru slepih in slabovidnih v Škofji Loki. S. T.

Slabovidna učenca pri pouku strojepisja

Volja in pripravljenost

Seminar gestikulacije v Portorožu

Že petič po vrsti so se zbrali slušno prizadeti iz vseh osnovnih organizacij v Sloveniji, pa tudi tajniki društev in zastopniki učiteljev vseh treh slovenskih zavodov na seminarju gestikulacije v Portorožu. Že tematika seminarjskih dni je poleg učenja gestikulacije privabila izredno veliko udeležencev. Že prvi dan je pritegnilo pozornost poslušalcev predavanje prof. Pedagoške akademije v Ljubljani dr. Marije Lipužič, ki je podala izčrpno poročilo s svetovnega kongresa letos v Hamburgu. Navečla je skupino svetovno znanih strokovnjakov s področja vzgoje in izobraževanja gluhih in njihova stališča do integracije slušno prizadetih otrok v šole polnočutnih. Navedla je, kaj neniho strokovnjaki o taki obliki šolanja, pa tudi

nekatero ugovore druge skupine znanstvenikov, ki te oblike načelno ali vsaj pogosto ne pripočajo.

Popoldan je bila na sporedu predavanje »Samoupravljanje v organizaciji«, ki ga je pripravila Milena Vučič socialna delavka v Učnih delavnicah v Ljubljani. To zelo koristno problematiko je zelo dobro približala na seminarju tudi slušno prizadetim, ki jim je bilo to predavanje še posebej namenjeno. Istega dne je bil tudi sestanek Informativnega centra pri ZSP Slovenije, ki ga je vodila vodja centra, dipl. psihologinja Marta Jurak-Orcini. Na tem sestanku sodelavcev revije Iz sveta tišine in na novo ustanovljenega mesečnika za slušno prizadete so veliko govorili o financiranju te

tako pomembne, po ustavi zagamčene pravice slušno prizadetih do informacije. Udeleženci so poročili in razpravah poudarjali željo, naj bi naša skupnost resno obravnavala ta problem in zagotovila ustrezen denar za izhajanje časopisov za slušno prizadete, saj je dovolj volje in tudi iskrene pripravljenosti tako pri polnočutnih kakor tudi pri slušno prizadetih, da intenzivno sodelujejo pri teh časopisih. V torko so seminaristi poslušali aktualno predavanje predsednika svetovne zveze gluhih dr. Dragoljuba Vukotića, ki je bil ves teden navzoč tudi na seminarju. Slušno prizadetim je poročal o različnih prizadevanjih svetovne zveze, da bi odpravili najbolj pereče probleme slušno prizadetih v svetu. Med drugim si prizadevajo dose-

či, da bi uvedli televizijski program za vse slušno prizadete v svetu. Popoldne istega dne je bilo zelo praktično usmerjeno predavanje Andjelke Pogačnik — o finančnem poslovanju v organizacijah. Tudi v torek, sredo, četrtek in petek je bil velik del časa namenjen vajam v gestikulaciji.

V torek je bila v Portorožu v neposredni bližini tega seminarja seja republiškega odbora sudske sekcije Slovenije, na kateri so obravnavali več aktualnih vprašanj, ki zadevajo pouk in slušno vzgojo gluhih, način financiranja teh dejavnosti, učnih knjig za slušno prizadete učence itd. V sredo popoldne so bila na vrsti poročila tajnikov o delu dveh največjih slovenskih osnovnih organizacij gluhih — Ljubljane in Maribora. Veliko je še vprašanj, zlasti o izobraževanju gluhih, ki jih bo treba še bolj odločno reševati. V popoldanskem delu seminarja je govoril predsednik Zveze sindikatov občine Ljubljana-Bežigrad Marko Ko-

cijan, ki je zelo dobro opredelil sindikalnega in ustavnega stališča pravice in dolžnosti gluhih proizvajalcev. Pojasnil jim je tudi, kam naj se predvsem zatekajo po nasvete in pomoč, če so kršene njihove temeljne pravice, in pravice, ki izvirajo iz dela. Nato je na kratko orisal tudi sedanj (aktualni) politični položaj v svetu. V četrtek je predaval prof. Aljoša Redžepović, sekretar Zveze slušno prizadetih Slovenije o splošni ljudski obrambi. Zelo lepo pripravljeno predavanje so slušno prizadeti toplo pozdravili in mu ob tem postavili kar precej vprašanj. Dopoldanskega pouka gestikulacije sta se udeležila tudi prof. Cimerman in Žic iz Zagreba. Prof. Cimerman, ki predava gestikulacijo na Visoki defektološki šoli v Zagrebu, je v svojem govoru kretalnih znakov seznanil navzoče z novostmi na tem področju v jugoslovanskem merilu. Tudi predavanje prof. Pedagoške akademije Ivana Škofleka o medsebojnih odnosih je bilo za vse izredno privlačno in zanimivo. V petek

popoldan so se zbrali na posvetovanju tajniki osnovnih organizacij v Sloveniji.

Na kratko lahko sklenemo, da je bil seminar v Portorožu zelo zanimiv, zlasti še za slušno prizadete, ki se s tem ustrezno izobražujejo. Čeprav ni kretnja glavno sredstvo sporazumevanja, je nekaterim prizadetim le edina pot do sporazumevanja in razprave ob referatih so bile takrat še posebno živahne? to dokazuje in opravičuje občasnost takih ali podobnih srečanj. Obenem je bil peti seminar gestikulacije nekaka prelomnica v življenju gluhih, saj ga je posnela televizija. Ob tej priložnosti so imeli svoj pogovor tudi aktivisti gluhe populacije, to pa se redkokdaj zgodi. Delegati iz Hrvaške so dejali, da je to znamenje novega časa za gluho populacijo ne le na Slovenskem, temveč tudi v Jugoslaviji. Zelo uspeši seminar sta organizirala sekretar prof. Aljoša Redžepović in predsednik Zveze gluhih Slovenije Jože Ribič.

BOGO JAKOPIČ

Na obisku pri bolgarskih prosvetnih delavcih

doma drugod

Mednarodno srečanje urednikov prosvetnih glasil

V Sofiji je bilo od 12. do 18. 10. 1980 peto mednarodno srečanje urednikov in novinarjev prosvetnih glasil balkanskih dežel. Udeležili so se delegacije Bolgarije, Jugoslavije, Grčije, Romunije, Turčije in Cipra. Našo delegacijo so sestavljali uredniki prosvetnih časopisov vseh republik in obeh avtonomnih pokrajin.

Letošnje srečanje je bilo namenjeno aktualni temi: poti, oblike in sredstva za vključevanje prosvetnih delavcev v preobrazbo in razvoj vzgoje in izobraževanja. Širši vsebinski okvir posvetovanja pa so predstavljal dosežki in reforma prizadevanja na področju vzgoje in izobraževanja. Bolgarski gostitelji so v ta namen vključili v program pogovor o vodilnih prosvetnih osebnostih ter obisk nekaterih vrtcev, osnovnih in srednjih šol v Sofiji in drugih bolgarskih mestih.

Prijaznost in toplina, prijetna neposrednost in gostoljubnost so nas spremljali na teh dneh, toplo jesensko sonce, radne vrtnice in nageljni. Srečali smo seveda tudi veliko otrok, razvednih, nasmejanih in pristranih kot povsod po svetu, v svečanih pionirskih ali temno modrih akademskih oblekah. V razmeroma kratkem času se je tako nabralo veliko vtisov in značilnih podatkov o bolgarskem sistemu vzgoje in izobraževanja, o njegovih reformnih zasnovah in prizadevanjih, o delu in življenju prosvetnih delavcev. Po želji gostiteljev in udeležencev posveta naj bi bila srečanja urednikov in novinarjev prosvetnih glasil most med prosvetnimi delavci in narodi, da bi se čim bolj spoznali med seboj, živeli v slogi in dobrih sosedskih odnosih, v miru in medsebojnem sodelovanju. Kajti samo v miru, kot so večkrat poudarjali gostitelji v svojih nagovorih, lahko vzgoja in izobraževanje uresničujeta svoje poslanstvo — oblikovanje vsestranskih osebnosti, ki bodo v življenju uveljavile svoje ustvarjalne sposobnosti in uresničile humane odnose med ljudmi.

Čeprav je Bolgarija naša sosedka, vemo o njenem vzgojno-izobraževalnem sistemu pri nas bore malo. Zato bom skušal strniti nekaj značilnih podatkov, ki temeljijo na prejetih informacijah in gradivih ter na neposrednem opazovanju in pogovoru z ljudmi.

ENOTNI 12-LETNI POLITEHNIŠKI ŠOLI

V Bolgariji imajo razmeroma dobro razvito mrežo predšolskih organizacij — jasli in otroških vrtcev, čeprav še ne morejo zadostiti vsem potrebam. Sami smo videli skupine malčkov in predšolskih otrok, ki so bili daleč nad našimi in njihovimi pedagoškimi normativi. V pojasnilo so nam rekli: »Kaj hočemo, ko pa toliko staršev nima kam dati otroka, ko gredo zjutraj na delo.«

Osemletna osnovna šola ima pri njih dolgoletno tradicijo, saj segajo začetki splošnega osnovnega izobraževanja stoletja nazaj, začetki opismenjevanja pa v čas, ko sta delovala utemeljena slovenske pismenosti — brata Ciril in Metod. Osnovno šolo uspešno končajo domala vsi učenci. Sedanja reforma prizadevanja poudarjajo predvsem posodabljanje programov, dviganje kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela, uresničevanje novjših spoznanj pedagoških in sorodnih znanosti v praksi, izpopolnjevanje učnih metod, oblik in sredstev. Učbeniki so že nekaj let v vsej osnovni šoli brezplačni.

Na vzorcu osnovnih šol zdaj preskušajo nove programe, prilagojene zgodnejšemu zapisu otrok v šolo. V prihodnjem šolskem letu bodo namreč sprejemali v osnovno šolo otroke s šestimi leti in ne več s sedmimi kot doslej. Tak poskusni razred smo si tudi ogledali in v njem »drobiček«, ki se je pravkar ubadal z množicami. Najbolj korenito spremembo pa bo doživela osnovna šola v prihodnjih letih, ko se bo organizacijsko in programsko povezala in združila z

novi srednji šoli v enotno 12-letno politehniško šolo.

Sedanje srednje šolstvo, v katerega se vključuje po končani osnovni šoli večina mladih, je tako kot pri nas še večtrino, deljeno na gimnazije, štiriletno tehniške in sorodne šole ter triletno poklicne šole. Zaposleni se izobražujejo v večerini in dopisnih šolah in oddelkih, ki so enakovredni z rednimi izobraževalnimi oblikami.

Udeleženci mednarodnega srečanja urednikov prosvetnih glasil

Nova, enotna 12-letna splošno-izobraževalna in politehniška šola, katere programe bodo poskusno preverili na izbranem vzorcu v prihodnjem petletnem obdobju, povsod pa jih bodo uvedli šele po letu 1985, bo sestavljena iz treh povezanih stopenj. V prvih desetih letih bodo učenci dobili široko splošno izobrazbo, katere pomembni sestavini sta politehnična izobrazba in delovna vzgoja. Na teh trdnih temeljih naj bi učenci v 11. letu, včasih pa v 11. in v prvi polovici 12. leta, obvladali temelje določene stroke ali strokovne usmeritve. Šele v zadnjem — 12. letu bo sledila neposredna teoretična in praktična priprava za določeno smer in poklic, ki bo trajala od nekaj mesecev do enega leta. Tako naj bi mladi v 12-letnem šolanju dobili široko splošno in strokovno izobrazbo ter se na koncu usposobili za začetek dela. Pri tem je predvideno, da se bodo za posamezna dela in naloge dokončno usposobili šele v svoji delovni organizaciji.

Tudi visokošolski študij je v prihodnje zamišljen podobno in naj bi trajal od 4 — 6 let. Prva stopnja naj bi vsebovala temeljna znanja določene znanosti in stroke. Na drugi stopnji se oblikujejo strokovnjaki-specialisti širokega profila, ki se šele na tretji stopnji usposobijo za delo v določenih poklicih. Visoke šole naj bi razvijale v najvišji meri ustvarjalnost, zato naj bi postale središča ne le študijskega, temveč tudi znanstveno-raziskovalnega in ustvarjalnega dela.

Velik pomen pripisujejo Bolgari izobraževanju odraslih. V načelu naj bi vse srednje in visoke šole poleg rednih oblik razvijale tudi večerno in dopisno obliko izobraževanja ob delu ter se s svojimi zunanji središči približale delavcem. Prihodnji razvoj izobraževanja odraslih pa nameravajo zasnovati dosledno

na načelih permanentnosti izobraževanja in vzgoje.

Ko nam je minister za prosveto razlagal zasnovi novega sistema vzgoje in izobraževanja, ki jo je sprejel plenum CK bolgarske komunistične partije lani, je poudaril gesla, ki jih srečamo danes v reformnih dokumentih po vsem svetu: Šola je treba postaviti za sodobne znanstvene temelje, razvijati vsestransko in ustvarjalno osebnost, usposobiti mlade za ustvarjalnost, jim dati široke in trdne temelje splošne, politehnične in strokovne izobrazbe. Samo tako bodo lahko v življenju ustvarjalno uveljavili svoje znanje in sposobnosti in se prožno prilagajali zahtevam in spremembam, ki jih prinaša nagli razvoj znanosti, tehnike in tehnologije.

Tako razvit vzgojno-izobraževalni sistem zahteva seveda tudi trdne gnotne temelje. Bolgarija daje že zdaj za šolstvo 5,2 % narodnega dohodka.

Učenci višjih razredov osnovne šole in nižjih razredov srednjih šol so bili v brigadah, pri obiranju grozdja, bombaža in drugih pridelkov. Medtem ko imajo učenci višjih razredov srednjih šol proizvodno delo v delovnih organizacijah (tu smo srečali mlade komike in prihodnje strojne tehnike), smo njihove mlajše vrstnike videli v vinogradih in nasadih. Vedre, delovne in disciplinirane. Šolski avtobus jih odpelje zjutraj na delo in vrača popoldne domov. Za delo prejemajo stvarno in kar spodbudno nagrado, stvarne pa so tudi norme, ki znašajo pri trgatvi najmanj 300 kg grozdja na dan. Družbeno koristno delo je predvideno jeseni in spomladi ter traja mesec dni vsako leto. To je vzgoja za delo, navajanje na življenjsko nujnost, da se mora vsakdo vzdrževati z delom svojih rok. To je vzgoja delovnega človeka, ki ga ne bo sram prijeti kadarkoli tudi za fizično delo, saj ga zna ceniti in ni malomeščansko pomehkužen.

V brigadah delajo skupaj učenci in učitelji, ki so jim pri tem (hočeš-nočeš) za zgled. Skupno delo razvija bržkone tudi dosti neposredne in tovarniške odnose med njimi. Ni bojazni, da bi jih učenci izrabili. Nikjer nismo videli mladih, ki bi se v svoji sproščenosti ne vedli dostojno, kulturno in umirjeno.

V brigade gredo tudi pedagoški svetovalci. Vsaj dva tedna v letu, so nam rekli. Pa ne za to, da bi nadzorovali učitelje in učence ali modrovali z njimi, temveč zato, da so jim tudi oni za zgled pri delu in da živijo skupaj z njimi kot delovni tovariši.

TUDI RAVNATELJI IN SVETOVALCI POUČUJEJO

Skrb, da se nihče ne bi odtrgal od neposrednega dela in pogospodil (pobirokratil), smo srečali tudi pri pedagoškem delu. Ravnatelj ni oproščen pouka, še manj pa pomočnik ravnatelja, češ da bi sicer izgubila stik s pedagoško prakso in zaostala v svojem strokovnem razvoju. Vsak ravnatelj poučuje tedensko vsaj dve do štiri ure, pomočnik pa najmanj 6 ur.

To načelo velja, vsaj delno, tudi za pedagoške svetovalce, ki jih imenujejo metodeke. Med

Pred mavzolejem Georgija Dimitrova

njimi je veliko takih, ki tri dni v tednu poučujejo na šoli, tri dni pa opravlja svetovalno delo (prostih sobot v Bolgariji še nimajo). Svetovalci ostanejo tako povezani s prakso, napredujejo v svoji stroki in črpajo iz svojih izkušenj za svetovalno delo. Do učiteljev so tako bolj neposredni in tovariški. Od teh metodičnih svetovalcev pa se precej razlikujejo tisti pravi inšpektorji, ki nadzorujejo izvajanje predpisov in kaznujejo na primer z visoko globlo učitelja, ki bi kadil v šolskih prostorih. Boj proti kajenju so namreč vzeli resno.

NAGRAJEVANJE IN NAPREDOVANJE UČITELJEV

Učiteljeva učna obveznost znaša tedensko od 18 do 22 ur pri predmetnem pouku (18 ur pri matematiki, materinem in drugih jezikih, 20 ur pri biologiji, kemiji, zgodovini, zemljepisu in podobnih predmetih, 22 ur pri telesni, likovni in glasbeni vzgoji). Nismo slišali, da bi se komu zdel tak normativ prenizek.

Razredništvo se prizna kot ena učna ura, nadure so spodobno plačane. Za delo z otroki in mladostniki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju dobivajo učitelji za 25 % višje plače. Sicer pa učitelj z višjo izobrazbo začne z osnovno plačo 135 levov, ki se z leti postopno po plačilnih razredih, kot nekoč pri nas, povzpne do 190 levov. Učitelj z visoko izobrazbo začne s 155, konča pa z 210 levi osnovne plače (1 lev velja v uradni menjavi približno toliko kot dolar ali rubelj). Inženirji, ki poučujejo v strokovnih šolah, dobivajo poseben dodatek. Povprečno plačo zaposlenih preseže učitelj šele po letih službe, če nima nadur ali se posebej ne izkaže. Za tolažbo pa ima zagotovljenih 60 dni oziroma dva dela meseca dopusta v letu, ki ga lahko izkoristi med poletnimi, zimskimi in pomladanskimi počitnicami (zimski in spomladanski odmor traja po 10 dni).

Učitelji, ki se pri delu posebno izkažejo, sodelujejo pri poskusnem delu ali se uveljavljajo s prispevki v pedagoškem tisku, se lahko vsako leto sproti potegujejo za višji kvalifikacijski razred, ki jim prinese 20 do 30 levov dodatka k plači (na neki zgledni šoli, ki smo jo obiskali, je bilo takih učiteljev okoli 40 %). Učitelju, ki pripravlja učbenik ali sodeluje pri zahtevnejšem razvojnem delu z inštituti in visokimi šolami, začasno znižajo učno obveznost na 12 ur tedensko.

Med najvišje nazive, ki jih lahko doseže učitelj, sodita zaslužni učitelj in ljudski učitelj. Kandidate izbirajo učiteljski zbori med najbolj uspešnimi, predanimi in požrtvovalnimi tovariši, končna odločitev pa je v pristojnosti ministrstva za prosveto in zveze bolgarskih učiteljev.

Za učitelje v srednjih šolah pa je obvezna visoka izobrazba. V Bolgariji se radi pohvalijo z dograjenim sistemom strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev, ki ga imajo že 25 let in ga nameravajo še dopolniti in podpreti. Strokovno izpopolnjevanje poteka na eni strani znotraj vzgojno-izobraževalnih organizacij v obliki predavanj in pogovorov, hospitacij in predmetnih aktivov ter samoizobraževanja. V državnem merilu delujejo posebni inštituti, namenjeni zgolj strokovnemu izpopolnjevanju pedagoških delavcev. Z direktorjem takega inštituta smo se pogovarjali v Stari Zagori. Vsak učitelj se mora vsaj vsakih pet let udeležiti organiziranega dopolnilnega izobraževanja, ki traja mesec ali dva. Ti tečajji bodo v prihodnje trajali zagotovo vsaj dva meseca, saj zahteva usposabljanje učiteljev za delo v reformirani šoli poglobljen študij. Strokovno izpopolnjevanje visoko cenijo, ni jim žal niti časa niti denarja zanj, očitno pa si tudi ne domišljajo, da lahko usposobimo učitelje za preobrazbo vzgoje in izobraževanja kar mimogrede, na nekajdnevnem seminarju.

Pri strokovnem izpopolnjevanju je učitelju v pomoč pedagoški tisk, zlasti njihovo glasilo »Učiteljsko delo«. Letos praznuje 75 let svojega izhajanja, prav toliko kot že deluje združene bolgarskih učiteljev. »Učiteljsko delo« izhaja tedensko v 65.000 izvodih na osmih straneh časopisne oblike. Časopis ureja zavzet in sposoben uredniški kolektiv s 17 uradniki in novinarji, ki večinoma izhajajo iz učiteljskih vrst. Na vseh sprejemih od šol do republiških organov smo se lahko prepričali, kako visoko cenijo to glasilo in ga imajo za nepogrešljiv pripomoček pri obveščanju in izpopolnjevanju prosvetnih delavcev. »Ne moremo si zamišljati napredka učiteljev in pedagoške prakse brez takega časopisa,« so nam rekli v Stari Zagori.

SODELOVANJE, KI POVEŽUJE

Prispevki in razprave na srečanju novinarjev prosvetnih glasil so dali dovolj možnosti za medsebojno obveščanje o razmerah, dosežkih in načrtih posameznih dežel na področju vzgoje in izobraževanja. Veliko je bilo zanimanja za samoupravljanje na tem področju pri nas in za naše reformne zamisli. Medtem ko so v temeljih vzgojno-izobraževalnih sistemov in v okvirnih zamislih njegovega prihodnjega razvoja socialistične dežele kljub razlikam dosti sorodne, so druge dežele — Grčija, Turčija in Ciper — šele na prelomnici. Njihovi vzgojno-izobraževalni sistemi koreninijo v preteklosti. V razvojnih načrtih so bistvene razlike med naprednimi strujami ter konservativnimi silami, zato je tudi prihodnost še negotova. Predstavniki naprednih učiteljev, ki so bili na srečanju, so zato z velikim zanimanjem spraševali za izkušnje in načrte socialističnih dežel in videli v njih rešitve, ki bi jih tudi oni hoteli vgraditi v prihodnji razvoj vzgojno-izobraževalnega sistema v svojih deželah.

Na posvetu in v sklepnih razpravah je bila skupna ugotovitev, da so taka srečanja urednikov in novinarjev prosvetnih glasil pomembna za vse, saj utrjujejo vezi prijateljstva in vzajemnega sodelovanja med balkanskimi državami. Prihodnje srečanje bo čez dve leti. Če jim bodo družbene razmere dopustile, bodo gostitelji prihodnjega srečanja naši stanovski tovariši s Cipra, sicer pa bo gostitelj Jugoslavija.

JOŽE VALENTINČIČ

Planinstvo je sestavni del slovenske narodne kulture. Tudi Rousseau in Goethe sta štela hojo v gore med kulturne vrednote. Prav gotovo je v SR Sloveniji temeljna planinska vzgoja nepogrešljivi del pedagogike prostega časa.

Z razvojem tehnologije in racionalizacije dela si nenehno prizadevamo čimbolj zmanjšati gibanje delavca pri delovnem procesu. Ugotovljeno je, da se je v industrijski proizvodnji v zadnjih sto letih zmanjšal delež mišičnega dela poprečno od 94 % na 1 %. Veliko se tudi vozimo z avtomobili, sedimo na delovnem mestu, pred televizijskim sprejemnikom, na obisku pri znanu ali sorodniku. Izračunali so, da presedi človek v svojem življenju poprečno 150.000 ur, to je nič manj kot 17 let. Homo sapiens vse bolj postaja homo sedens.

Medicina ugotavlja, da to ni dobro. Takšen način življenja sili človeka v telesno pasivnost, le-ta pa povzroča veliko obolenj in degenerativnih sprememb. Med številnimi obolenji, ki nastajajo zato, ker se premalo gibljemo, je največ obolenj srca in ožilja. Po raznih statistikah je polovico vseh bolezenskih smrtnih primerov pripisati okvaram srca in ožilja. Ne gre zanemarjati tudi številnih obolenj, ki jih povzroča odvečna telesna teža, le-ta pa je posledica nesorazmerja med količino in kakovostjo prehrane ter količino gibanja.

Na srečo se lahko z voljo uspešno upiramo negativnim posledicam modernega načina življenja. Učinkovito sredstvo so telesne vaje in ukvarjanje s športom. Med številnimi vrstami telesnih vaj še posebno cenimo aerobne vaje. To so ciklična telesna gibanja, ki trajajo dlje časa z ustrežno intenzivnostjo. Sem štejemo tek, plavanje, kolesarjenje, veslanje, tek in hojo na smučeh, izletništvo in planinstvo. Zdravniki ugotavljajo, da redno

ukvarjanje s takšnimi dejavnostmi zmanjšuje odvečno telesno težo, pozitivno vpliva na več hemodinamskih in morfoloških sprememb srčno-žilnega ustroja, zmanjšuje možnost in intenzivnost arteriosklerotičnih pojavov in zvišuje prag telesne obremenitve, pri kateri nastopajo zelo resna in usodna srčna obolenja (angina pectoris, infarkt). Zaradi tega štejejo kardiologi aerobne telesne vaje za pomemben člen v preventivi srčno-žilnih obolenj. Aerobne telesne vaje tudi krepijo in utrjujejo človekov mišični ustroj, utrjujejo sklepe, ohranjajo optimalno amplitudo gibanja v sklepih, prožnost prsnega koša in še kaj. Vsi navedeni učinki so še posebno dragoceni v zrelih letih in letih staranja. Zdravniki in kineziologi (strokovnjaki, ki proučujejo vplive gibalne dejavnosti) zatrjujejo, da redno, smotno in premišljeno ukvarjanje s takšnimi telesnimi vajami zavira procese staranja in ohranja čilost in vedrost.

HUMANO POSLANSTVO

Med različnimi aerobnimi telesnimi vajami zavzema hoja še posebno mesto. Pri hoji gre namreč za temeljni način človekovega gibanja, ki ga želimo ohranjati in negovati čim dlje v starost. S hojo se lahko ukvarja vsak človek ne glede na starost, spol in socialni položaj. Hoditi je mogoče vsak dan, ob vsakem vremenu in ob vsakem času. Z hojo ne potrebujemo dragocenih športnih pripomočkov in ni potrebna skupina somišljenikov. Hoja, izletništvo in planinstvo je športno-rekreativna vrsta, pri kateri lahko sočasno sodeluje vsa

družina, lahko tudi trije rodovi hkrati. Vsega tega ne moremo pripisati nobeni drugi športno-rekreativni dejavnosti. Zato hojo upravičeno imenujemo najcenejšo in najbolj dostopno telesno dejavnost, ki se lahko upira negativnim vplivom sodobnega načina življenja. Narava je bogato obdarila našo deželo z lepimi. Vsa Slovenija je en sam športni objekt za hojo. V Sloveniji imamo kar 30 različnih transverzal (veznih poti), glede vključevanja najmlajših v to dejavnost pa smo Slovencem najdlje v Evropi (športna značka, akciji ciciban planinec in pionir planinec). S takšno punobno organizirane športno-rekreativne dejavnosti se ne more primerjati nobena druga telesnokulturna organizacija v Sloveniji. Prav zaradi vsega tega je navajanje mladega človeka na hojo, izletništvo in planinstvo humano poslanstvo vseh tistih, ki vzgajajo mladi rod.

Strokovnjaki menijo, da bi moral vsak človek hoditi najmanj eno uro na dan. Tisti, ki na delovnem mestu sedijo, pa bi morali hoditi še več. Da pa bi človek več hodil in del svojega prostega časa namenil izletništvu in planinstvu, ga je treba na to pripraviti, navdušiti in vzgojiti. Pri tem ne smemo misliti samo na zdravstveni učinek. Pri izletništvu in planinstvu gre za mnogo več, kot pa le za mehanično premagovanje razdalj in vrhov. Vzpon na goro ni samo telesna storitev, temveč tudi etična vrednota. Že Rousseau in Goethe sta štela hojo v gore med kulturne vrednote. Planinstvo in izletništvo vsebujeta tudi prvine intelektualne, estetske, etične in obrambne vzgoje. Delovanje v gorah lahko povežemo tudi z glasbeno in likovno vzgojo. Vzgojitelj ima na izletih in pohodih nešteto možnosti in priložnosti

za vzgojno delovanje v ožjem pomenu besede. Skratka, pri planinstvu ne gre zgolj za razvedrilo in telesno gibanje, temveč za dejavnost, ki jo je mogoče smotno uporabiti v prid razvoju celotne osebnosti mladega človeka.

DEL SPLOŠNE IZOBRAZBE IN VZGOJE

O planinski vzgoji na šolah je leta 1969 razpravljala tudi takratni Republiški sekretariat za prosveto in kulturo. Ovrednotil jo je kot del splošne izobrazbe in vzgoje, ker pri njej ne gre samo za privajanje v gorski svet, marveč tudi za dopolnjevanje pouka v drugih predmetih. Zato je tudi izdal ustrezno priporočilo za širjenje te dejavnosti v šolah (Gl. OBJAVE, 1970, št. 1).

Nobeni družbi ne sme biti vseeno, kakšna je kultura prostega časa njenih članov. Zato zavzema v sodobni pedagogiki vzgoja za prosti čas vse bolj pomembno mesto. In prav planinska vzgoja je — vsaj v naši republiki — eden od pomembnih členov vzgoje za prosti čas.

Kljub povedanemu pa, žal, še vedno na šolah ne posvečamo planinski vzgoji ustrezne pozornosti. V učnih načrtih telesne vzgoje je planinska dejavnost zastopljena. Vse prepogosto so športni dnevi namenjeni tekovanjem, kjer največkrat sodeluje le peščica učencev (npr. medrazredno tekovanje v košarki) ali pa so učenci aktivni samo 3-5 minut (npr. prvenstvo šole v krosu). Le en športni dan je namenjen zahtevnejšemu izletu. To pa je prav gotovo premalo, da bi učence toliko navdušili za to dejavnost, da bi se tudi v kasnejših letih zavedno vračali k njej. Tudi šolska športna društva

premaló uvrščajo planinstvo v svoj načrt dela. Vse prepogosto se omejujejo le na tiste učence, ki bodo šoli prinašali diplome, medalje in pokale. Anketa med 120 slušatelji prvega letnika ene od ljubljanskih visokih šol nedvoumno potrjuje, da je planinska dejavnost na osnovnih in srednjih šolah zastopljena. Anketa je tudi pokazala, da se učitelji telesne vzgoje premalo zavzemajo za to dejavnost. O razširjenosti planinske dejavnosti na osnovnih šolah govori podatek o uspešnosti republiške akcije PIONIR-PLANINEC, ki je še posebno primerna za programsko usmeritev osnovnošolskih planinskih skupin. Od leta 1969 je Planinska zveza Slovenije izdala več kot 17.000 dnevnikov za to akcijo. Od tega je bilo osvojenih 3.160 bronzastih, 777 srebrnih in 244 zlatih značk. Poprečno je torej letno osvojilo eno od značk 347 učencev. Če upoštevamo, da zapusti osnovno šolo vsako leto približno 30.000 učencev, s takšnim podatkom ne moremo biti zadovoljni. Ob tem je treba reči še to, da navedenega števila osvojenih značk ni mogoče povsem pripisati šoli, temveč predvsem planinski organizaciji in njenim članom, ki delujejo na šolah.

DVOJNA MERILA ZA NAGRAJEVANJE

Zelo pogosto gre tudi za neustrezno nagrajevanje mentorjev in vodnikov. Ni skrivnost, da imamo dvojna merila za nagrajevanje. Učitelji, ki delajo s selekcioniranimi učenci, perspektivnimi športniki-tekmovalci, so največkrat nagrajeni mnogo bolj kot tisti pedagoški delavci, ki delajo z učenci, ki so poprečno ali manj sposobni in nimajo tekmovalnih ciljev. Dogaja se celo

to, da razredni učitelj ob sobotnih in nedeljah vodi učence na izlete, ne da bi dobil za to kakršnokoli priznanje, sočasno pa je npr. »glasbeni« kolega dobro nagrajen za vodenje pevskega zbora. Takšna dvojna merila pravzaprav niso v skladu s mnenjem sekretariata za šolstvo o planinski vzgoji (OBJAVE, 1970, št. 1) in s smernicami v naši telesni kulturi.

Očitno je torej, da šola planinsko vzgojo zanemarljivo. Gotovo lahko to pripisemo tako šoli kot učitelju telesne vzgoje, vodstvu šole kot občinskim zvezam za telesno kulturo; tudi te bi morale bolj učinkovito pomagati mladim učencem pri doseganju telesnih ciljev. Praksa kaže, tam, kjer učitelj telesne vzgoje dobro razume svoje poslanstvo in na področju planinske vzgoje zadeve uspešno poteka,

če pravimo, da vzgojno-izobraževalne organizacije pripravljajo mladega človeka na življenje, potem bi v tej pripravi gotovo morala biti tudi temeljna planinska vzgoja. Če upoštevamo podatke o tem, koliko učencev zaradi obolenj srca in ožilja, najbrž ne pretiravamo, če čemo, da z usmerjanjem mladega človeka v hojo, izletništvo in planinstvo rešujemo ali vsaj daljšujemo življenje, podobno kot s prometno vzgojo ali pravljanjem plavalne neoplenosti. Življenja rešujemo tako, da mladi rod ustrezno in varno pripravimo na oboroženo bojno polje, kajti prej ali slej bo vsakdo zašel v gorski svet ne glede na to, ali je za to dovolj izkušen in dovolj poučen o nevarnostih in nevarnostih. Pripravo na življenje je — kar zadeva planinsko vzgojo — mogoče razumeti kot besedno.

SILVO KRISTAN

IZ ANKETE

Več strokovne in metodične literature

Kako se je uveljavil predmet obramba in zaščita v Ekonomskem šolskem centru Celje

Predmet obramba in zaščita je na Ekonomskem šolskem centru v Celju že postal enakopraven z drugimi predmeti. Obrambna vzgoja postaja tudi sestavina drugih predmetov, čeprav je na tem centru manj tehničnih in strokovnih predmetov, ki bi bili bolj neposredno povezani z učno snovjo obrambe in zaščite.

Vodstvo šole in učiteljski zbor pomagajo učiteljem obrambe in zaščite organizirati tečaje, pohode, spominske in obrambne dneve ter druge dejavnosti zunaj rednega pouka, ki so zelo razvejane. Učenci se zanje zelo zanimajo, posebno če upoštevamo, da je na centru večina deklet. Delo ovirata dvoizumenski pouk in to, da je veliko učencev vozačev. Za interesne dejavnosti ostaja le malo časa — med dopoldansko in popoldansko izmenjo.

Možnosti za uresničevanje učnega načrta so se v letošnjem šolskem letu zelo izboljšale, ker je naša šola dobila nov kabinet

obrambe in zaščite. Žal kabinet še ni opremljen in ga še vedno dopolnjujemo. Kabinet bo omogočil sodoben pouk in več praktičnega dela učencev, čeprav je predviden za 30 učencev, v naših razredih pa je večkrat od 32 do 36 učencev.

Poleg vsebinsko bogatih obrambnih dni in akcije »Nič nas ne sme presenetiti«, pri katerih so sodelovali učenci in učiteljski zbor, preverjamo znanje s področja splošne ljudske obrambe tako, da vključujemo mlade v vse oblike obrambnih dejavnosti.

V obrambnem krožku se učijo učenci ravnati z orožjem in s sredstvi zaščite, učijo se gasiti in dajati prvo pomoč. S filmi, predavanji in proslavami ob pomembnih praznikih in z obiski krajev, znanih po dogodkih NOB, smo spoznali tudi zgodovino naše revolucije. Obrambne dejavnosti preverjamo ob športnih dnevih, strelskih tekmovanjih in pohodih planinske sekcije,

ki deluje pri obrambnem krožku.

V obrambnem krožku organiziramo posebne tečaje: strelski tečaj, tečaj prve pomoči, tečaj za puškomitraljezce, gasilski tečaj in tečaj civilne zaščite na šoli, poleg tega pa tudi dopolnilni pouk za učence, ki teže dojemajo posamezne teme iz učnega načrta ter ogled filmskih predstav na tematiko NOB.

Pri usmerjanju učencev v vojaške in obrambne poklice ter za šolanje na visoki šoli za obrambno smer do zdaj nismo imeli posebnih uspehov. Vzrok je v tem, da obiskujejo šolo po večini dekleta. Večina prejema štipendijo delovnih organizacij, s

katerimi so vezane na to smer šolanja.

Za boljšo kakovost predmeta obramba in zaščita predlagamo: — da bi za praktično delo v kabinetu bolje skrbeli za nadomeščanje izrabljenih ali poškodovanih učil;

— zdajšnji učbenik bi bilo treba strokovno in jezikovno izboljšati;

— želimo si še naprej prispevkov v reviji Naša obramba, ki nam zelo pomagajo pri pouku. Morda bi bilo mogoče priloge s področja obrambne vzgoje, ki jih je revija do zdaj objavila, ponatisniti v enotnem priročniku;

— pogrešamo več strokovne in metodične literature.

Preveč učencev v razredu

Kako uresničujejo smotre predmeta na gimnaziji Miloša Zidanskega v Mariboru

Znano je, da je pouk obrambe in zaščite enoten, tj. predpisan za vso Jugoslavijo. Pri sestavljanju programa so sodelovali tudi nekateri učitelji iz naše republike.

Pri uresničevanju učnega načrta v prvih mesecih je bilo treba motivirati učence za snov sodobne vojne in sistema splošnega ljudskega odpora. To sem dosegel z rednim spremljanjem dnevnega tiska in poročili, o tem

pa so poročali tudi učenci ob začetku ure.

Ker je dobila naša šola kabinet za obrambo in zaščito, smo lahko obravnavali snov »bojna sredstva ter zaščita in odstranjevanje posledic bojnega delovanja« tudi praktično in se dobro usposobili. Za učence je bil organiziran tudi ogled sodobnega hišnega zaključa.

Učna snov za druge razrede vsebuje tudi bojna sredstva, varnost in samozaščito ter šolsko streljanje.

Pouk o bojnih sredstvih je pomanjkljiv, kajti šola nima predpisanih orožij, tj. lahkih strojin in brzostrelk. Da bi se učenci le seznanili s snovjo, se je šola povezala s poveljstvom vojaške enote, ki je omogočilo dve uri pouka za spoznavanje posameznih orožij.

Za učence smo organizirali ob dnevu JLA ogled razstavljenih vojaške tehnike, tako so se lahko spoznali tudi druga sredstva in orožja. Učenci prvih razredov so spoznali sredstva za radioaktivno in biokemično detekcijo in dekontaminacijo, učenci drugih razredov pa tanke, samohodno artilerijsko orožje, oklopna vozila in transporterje.

Ob izvedbi obrambnega dne so imeli učenci praktične vaje v skladu z vzgojno-izobraževalnim programom. Obrambne dneve organiziramo tako, da učenec v svojem štiriletnem šolanju izvaja vedno nove vrline. S tem smo se izognili ponavljanju.

Pouk pa je zelo otežen, ker je v oddelkih preveč učencev (od 34 do 38), zato je treba organizirati skupinsko in individualno delo ter spremljati učenčev razvoj in uspeh. Težave povzročata tudi pomanjkanje najnujnejših učil in filmov, s katerimi bi popestrili pouk.

Učence usmerjamo v vojaške in obrambne poklice tako: najprej jih seznanimo z voja-

škimi poklici. To smo doslej tako, da smo povabili predstavnike oddelka za ljudsko obrambo skupščine občine Maribor, ki so učence izčrpno seznanili z vojaški šolami in s šolskim obrambnim smeri na Fakulteti za sociologijo, politične in novinarstvo v Ljubljani. Naše povabilo so obiskali šole, jenci vojaške akademije in povedovali o svojem študiju življenju. Tudi brigada M. danšek je organizirala za učence pogovor o vojaških šolah in demijah, učenci pa so si ogledali tudi vojaško tehniko in filme življenju v JLA.

Vsako leto objavimo razpis za vpis v vojaške šole. Kljub zadevanju je odziv te šole slab, prejšnjih letih so se vanje vpisale trije učenci. Letos pa se učenci bolj zanimajo za študij obrambne smeri pri FSPN Ljubljani.

Na naši šoli delujejo številni aktivni, ki pripravljajo mladino SLO. To sta športni aktiv, skrbi za telesno utrjevanje učencev, in aktiv tabornikov, ki pripravljajo mladino za delo in življenje v naravi. Sekcija radioamaterjev ima na šoli svojo sprejemno in oddajno postajo, tako da so člani krožka lahko usposobljeni za radioamaterje. Dejavnost je tudi strelska sekcija. Učenci vadijo predvsem streljanje zračno puško in sodelujejo v številnih tekmovanjih: za mladost, dan vstaje, dan republike, dan JLA, Zidanski memorial ipd.

OSMI JUGOSLOVANSKI SIMPOZIJ O POUKU ZGODOVINE

Zgodovina v sodobni šoli

Konec avgusta se je tudi letos zbralo okoli 150 učiteljev zgodovine na zborovanju v Prištini. Udeleženci so bili predvsem učitelji osnovnih in srednjih šol iz vseh naših republik in pokrajin, slabo pa so bile zastopane katedre za zgodovino na univerzah in pedagoških akademijah. Simpozij sta pripravila komisija za pouk zgodovine pri Zvezi zgodovinskih društev Jugoslavije in Zveza zgodovinskih društev Kosova. Na začetku zborovanja so se udeleženci poklonili spomniku tovariša Tita. Fehmi Puškoli je govoril o njegovi veliki zgodovinski vlogi pri snovanju in utrjevanju politike bratstva in enotnosti med narodi in narodnostmi Jugoslavije.

Simpozij je imel na dnevnem redu dve osrednji temi: Odnos med ekonomsko, politično in kulturno zgodovino v učnih načrtih, učbenikih in v učni praksi v osnovnih in srednjih šolah ter Vloga zgodovine v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Temi sta bili dokaj vsestransko obravnavani v desetih referatih in razpravah. Zborovanje je trajalo dva dni, tretji dan pa so si udeleženci ogledali kulturno-zgodovinske spomenike in kraje iz NOB na Kosovem in v Metohiji.

O prvi temi je spregovorilo sedem poročevalcev. O razmerju med področji gospodarstva, politike in kulture v učnih načrtih in učbenikih osnovnih šol sta poročala dr. Djerj Gal in Osman Zeka. Djerj Gal je primerjal srbske, vojvodinske in hrvaške učbenike in ugotovil, da v večini le-teh še vedno prevladuje politološka zasnova, gospodarstvo pa je obravnavano preveč abstraktno in nejasno. V 19. in 20. stoletju manjka zgodovinska tehnična razvoja. Zelo slabo in glede na naše narode nesorazmerno je predstavljena kulturna zgodovina. Kot zgled uspešnega učbenika, ki je dobro rešil razmerje med področji gospodarstva, politike in kulture je navedel hrvaški učbenik za 5. razred.

Osman Zeka, ki je proučil osnovnošolske učbenike za zgodovino na Kosovem, je ugotovil podobno: tudi tam zvedo učenci premalo o zgodovini Albancev. Zavzel se je posebno za to, naj bi bila albanska zgodovina vsaj nekoliko predstavljena tudi v učbenikih drugih jugoslovanskih republik in pokrajin. Primerjalno analizo srednješolskih učbenikov za zgodovino sta pripevala H. Živković in Lj. Radovanović. V raziskavi sta upoštevala hrvaške, srbske in vojvodinske učbenike, razmerje med prikazom gospodarske, politične in kulturne zgodovine sta podala po obdobjih. V skrbno pripravljenem poročilu sta poudarila, da so precejšnje razlike tudi v tem, koliko so obravnavana ta področja v posameznih republikah in pokrajinah. Ugotavlja sta tudi, da so pisci učbenikov namenili pismeno pozornost gospodarski zgodovini v nekaterih obdobjih (doba zgodnjega kapitalizma, industrijska revolucija, svetovna gospodarska kriza itd.), v drugih pa skorajda ni obravnavana (NOB). Tudi v srednjih šolah je kulturno življenje premalo zajeto v učnih načrtih in učbenikih. Osrednjo vlogo naj bi dobilo gospodarsko življenje družbe, kar ustreza marksistični zasnovi. V učnih načrtih pa bi bilo treba bolj določno opredeliti, pri katerih temah naj bo v ospredju gospodarsko, politično ali drugo dogajanje v družbi.

Dva poročevalca sta razčlenjevala, kako se ta razmerja kažejo v drugih sestavinah učnega kompleta. Tomaž Weber, profesor Pedagoške akademije v Ljubljani je ugotavljal koliko je besedil o gospodarstvu v slovenskih, hrvaških, srbskih in bosanskih zgodovinskih berilih. Pou-

daril je, da ni toliko pomembno število sestavkov z gospodarsko vsebino, kolikor to, da ti viri opredeljujejo in ponazarjajo zgodovinsko dogajanje in dopolnjujejo učbenik. Viri naj bi bili zanimivi in psihološko primerni starosti učencev. Zavzel se je tudi za bolj načrtno medrepubliško izmenjavo didaktično primernih zgodovinskih virov, kjer bi raziskovalci narodne zgodovine lahko veliko pomagali. Dr. Hrvoje Matković in dr. Dragutin Pavličević pa sta predstavila in metodično razčlenila serijo hrvaških priročnikov za krajevno zgodovino, ki rabijo kot dopolnilno učilo v osnovni šoli. Ti zvezki so zasnovani zelo sistematično, didaktično in metodično. V njih se izraža gospodarsko-socialno življenje množic, kultura in sodobnost, še posebno zanimivo pa prikazujejo družinsko življenje in življenje v kraju ter razmerja v majhnih družbenih skupinah. Ta zbirka v 17 zvezkih obravnava celotno območje SR Hrvaške.

Dva poročevalca pa sta prikazala zglede učno uro glede na razmerja med področji gospodarstva, politike in kulture. Marija Kremenšek iz Ljubljane je obdelala temo o imperializmu ob koncu 19. stoletja. Nakazala je, kako bi se namesto politično-vojaškega prikazovanja, morala izraziti tehnična in materialna kultura ljudskih množic, kolonialnih ljudstev, medsebojna odvisnost med znanostjo in tehniko, med tehničnim napredkom in načinom gospodarjenja. Nazorno bi bilo potrebno predstaviti tudi razmerja med monopoli in državnimi organizmi. Skratka, poudarek naj bo na soodvisnosti, prepletenosti omenjenih področij.

V razpravi o tej temi je bilo poudarjeno, da je pri pouku zgodovine težko obravnavati v pravilnem razmerju področja gospodarstva, politike in kulture, ker je na voljo premalo učnih ur. Potrebna bi bila tudi tesnejša povezava med zgodovinsko znanostjo in poukom, zgodovine

predmetom spoznavanje družbe in enopredmetno zgodovino, ob razmerju med splošno in nacionalno zgodovino pri učnih načrtih in razložil didaktično vlogo pouka zgodovine. Pri tem je poudaril, da ta predmet na temelju družbene prakse prikazuje prepletenost družbenega razvoja in odpira številne možnosti za zanimivo obravnavo. Djerj Gal in Miomir Dašić sta razpravljala o položaju zgodovine v sistemu usmerjenega izobraževanja. Opozorila sta na splošno težnjo po krčenju učnih načrtov zgodovine, na velike razlike med zasnovami učnih načrtov po republikah. Skrb pa zbujajo tisti učni načrti, ki se linearno nadaljujejo iz osnovne v srednjo šolo. To povzroča, da se precej mladine nikoli ne spozna načrtno z zgodovino NOB. Potrebna je javna razprava o zasnovanosti zgodovine v usmerjenem izobraževanju — med zgodovinarji in didaktiki.

Dr. I. Voje pa je govoril o problemih študija zgodovine na univerzah. Študijski sistemi in programi so na univerzah različni, saj ni niti skupnih študijskih osnov. Na večini univerz imajo enopredmetni študij, v Ljubljani pa je že dobro vpeljan dvopredmetni. Bolj podrobno je obrazložil ta sistem tudi z vidika dveh stopenj, izborni sistem seminarjev itd. Poudaril je tudi, da bo treba študijske programe približati potrebam usmerjenega izobraževanja in razviti sisteme nenehnega dopolnilnega strokovnega in metodičnega izobraževanja. Tudi ob tej tematici se je razvila zavzeta razprava.

Na simpoziju je sodelovalo tudi več založb, ki so predstavile novejšo didaktično in strokovno literaturo. Dr. Dragutin Pavličević je prikazal udeležencem simpozija učni komplet Školske knjige iz Zagreba za 5. razred. Referati s simpozija bodo objavljeni v metodičnem časopisu Pouk zgodovine. Ob simpoziju se je sestala tudi komisija za

Vzgojna vloga muzejev

Novi zakon o usmerjenem izobraževanju uvaža tako skupno vzgojno-izobražbeno osnovo, ki zagotavlja uresničevanje temeljnih družbenih smotrov in nalog usmerjenega izobraževanja. Spremembe v šolstvu in prizadevanje za čimbolj sodoben pouk nalagajo šolam in muzejem nove obveznosti. Muzeji morajo postati še bolj kot doslej kulturna središča z izrazito vzgojno-izobraževalno vlogo.

Obiskovalcu naj bi bil ogled razstave kulturni užitek, razstava naj bi se mu globoko vtisnila v zavest in mu pomagala izoblikovati stališče o prikazani tematiki. Zato ne smemo dopustiti, da bi prihajali šolarji v muzej samo zato, ker jim je odpadla ura, ali pa da bi učitelj, ki nadomešča kolega, po naključju privedel učence v muzej, ker pač ne ve, kako bi porabil uro. Obisk muzeja ali galerije mora biti vnaprej dobro pripravljen.

Naši šoli pogosto upravičeno očitamo, da je še vedno preveč zaprta, premalo življenjska in slabo povezana z drugimi vzgojno-izobraževalnimi in kulturnimi organizacijami. Izobraževanje in vzgoja mladine še vedno nista organizirana tako, da bi bilo vzgojno-izobraževalno delo smotno porazdeljeno med šolo in druge organizacije.

Tesnejše in organizirano sodelovanje med šolami, muzeji in galerijami se mora zrcaliti na širšem področju, predvsem pa v poglobljenem poznavanju splošnih učnih in vzgojnih smotrov ter podrobnih učnih načrtov in študijskih programov, ki naj bi jih bogatilo tudi sodelovanje v muzeji in galerijami. Pouk v šolah poteka še vedno dokaj statično in formalno, verbalistično, togo po urniku in ne dopušča obiskov muzejev. Zato je vedno več zahtev po gibkejšem načinu dela, po pouku, ki ne bo potekal samo v šoli, temveč tudi zunaj nje. Le tako bomo dosegli bolj poglobljeno obravnavo sklenjene učne enote. Razumljivo je, da nalaga tesnejše sodelovanje med šolami in muzeji več dela

tudi učiteljem: spoznati morajo, kaj hranijo muzeji in kaj lahko ponudijo šolam, kako in kdaj je treba v skladu z uresničevanjem učnih načrtov pripraviti ogled muzejev.

Po novem zakonu o usmerjenem izobraževanju bodo dobili tudi muzeji pomembnejše mesto v vzgojno-izobraževalnem procesu kot so ga imeli doslej. Zato bo treba v njih zaposliti poleg strokovnjakov za posamezna znanstvena področja tudi muzejske pedagoge, katerih naloga bo vzpostaviti in ohranjati trajne stike s šolami in z Zavodom SR Slovenije za šolstvo, kjer bo muzejski pedagog sodeloval pri pripravi učnih načrtov in tudi vplival na program.

Ne smemo pozabiti na še eno vlogo muzeja v reformirani šoli, posebno pri razširjanju dejavnosti prostega časa. Seveda so za tako delo v muzejih potrebni ustrezni učni pripomočki in opremljene predavalnice. Razstavljeno gradivo mora biti tematsko in kronološko pravilno razporejeno ter pregledno postavljeno; zadostiti mora potrebam in željam obiskovalcev, zato je nujno, da pri načrtovanju razstav prizadevno sodeluje muzejski pedagog.

Veliko slovenskih muzejev in galerij ima že izdelane programe za sodelovanje s šolami. Muzeji privabljajo študijske skupine študentov visokih in višjih šol ter učence srednjih in osnovnih šol, ki redno obiskujejo muzejske in galerijske razstave, zbirke in knjižnice, kjer najdejo bogato gradivo za svoje seminarske in diplomske naloge.

Če se pedagoško delo muzejev še ni bolj razvilo, so temu krive bolj objektivne kot subjektivne ovire. Prav gotovo je ena največjih ovir pomanjkanje ustreznih prostorov, denarja in strokovnjakov, predvsem pa skopo odmerjeni čas za redne obiske. Tesnejše sodelovanje med šolami in muzeji bi lahko temeljito poglobilo in obogatilo vzgojno-izobraževalno dejavnost. Nenehno poudarjamo racionalizacijo izo-

braževanja, pod tem si med drugim zamišljamo tudi smotno sodelovanje šol in muzejev. Seveda pa bo to sodelovanje v reformirani šoli zahtevalo tudi drugačen odnos šol do muzejev in muzejev do šol, pa tudi nekatere spremembe v organizaciji dela enih in drugih.

SLAVICA PAVLIČ

Iz starih listov

ŽLABUDRAČ.

Od začetka naj odgovarjajo novinci na vprašanja brez reda. Tako se plašljivci vsaj nekoliko osrčijo. To pa tudi sploh mladini najbolj ugaja, da takoj pove, kar ve. Ni hušega za otroka nego to, da ne more pokazati, kar zna. Počasi naj se privadijo otroci temu, da sme odgovarjati le tisti, ki je vprašan. — No, našega žlabudrača sem pa moral takoj brzdati. On sam je hotel govoriti. Ko sem vpraševal novince po imetih, vtikal se je vedno vmes. »Toti še nič ne ve, kako mu je ime!« In ko sem njega vprašal, moral si je sam dolgo premišljevati. »Toti pa še govoriti ne zna«. In sam je nosil na jecljal, da sem ga komaj umel. Ko sem vprašal njegovega soseda, kje je doma, oglasil se je spet: »Toti je pri nas na peči doma.« Ovemu to ni bilo prav, pa sta se skoraj stepla. Nisem mogel zvedeti in še danes ne vem, kako je bilo z isto pečjo... Tako je imel naš žlabudrač povsod besedo. Če se je pa kateri tovariš oglašil nepoklicano, takoj mu je položil roko na usta ali pa mu dal znamenje, da naj molči. Moral sem se mu smejeti. Kedar sem ga opomnil, da naj bo tiho, pokril si je z roko usta in bilo ga sram. Trenutek pozneje pa je že spet žlobudral in razodei vsaj sosedu to, česar ni mogel vsem povedati. Kako sem že omenil, moral sem ga takoj s kraja zavračati in počasi se je kolikor toliko odvadil žlobudranja. (Popotnik 1898, str. 340, 342)

Urniki oddajanja šolske televizije

od 18. 11. do 27. 11. 1980

Premiera	Ponovitev	Ciklus	Oddaja	Trajanje
18. 11.	20. 11.	Likovna vzgoja Filmska vzgoja	Linija, barva, svetloba Kaj je igrani film	32 minut 31 minut
25. 11.	27. 11.	Fizika Zemljepis Ekologija Samoupravljanje	O katodnem osciloskopu Gibanje zračnih gnot Hrana in sonce Urvnilovka in uspešnost dela Dohodek TOZD je družbena last	11 minut 21 minut 10 minut 8 minut 8 minut

NIŽJA STOPNJA

3. nov. Srce bije, bije
14. nov. Rada imam pesmi Daneta Zajca
21. nov. Pustite kontrabas v radio

SREDNJA STOPNJA

4. nov. Ljudska glasba neuvrčenih dežel
11. nov. V svetu domišljije II
18. nov. Ne bom sodeloval

VIŠJA STOPNJA

6. nov. Treba se je znati
13. nov. Mladinska proza III
20. nov. Pojavi v atmosferi

NENAVADNI POGOVORI

7. nov. Odrasli tako, kako pa mi
15. nov. Vzgoja za zakon in družino
21. nov. Odrasli tako, kako pa mi

ZA SREDNJE ŠOLE

3. nov. Usoda grškega naravoslovja
10. nov. Religija in začetek srednjega veka
17. nov. Znanost in karoliška renesansa
8. nov. Poezija Anteja Poposkega
15. nov. Jovan Koteski
22. nov. Radovan Pavlovski

Ob dnevu mrtvih smo se spomnili tudi padlih borcev

v šoli in to iz različnih razlogov. Bolj bi morali tudi usklajevati učne načrte med republikami in pokrajinami.

Druga tema je zajela položaj zgodovine od osnovnih do visokih šol. Naum Dimovski je primerjal učne načrte za osnovno šolo po republikah glede na število ur, razporejenost učne snovi po razredih itd. Posebno pozornost je namenil razmerju med

pouk zgodovine. Zgodovinskih društev Jugoslavije, ki jo vodi dr. Ignacij Voje iz Ljubljane. Sklenjeno je bilo, da naslednje leto ne bo simpozija, ker se bodo zbrali zgodovinarji na svojem osmem jugoslovanskem kongresu. Na njem bodo v več temah obravnavali tudi problematiko pouka zgodovine v šoli.

ŠTEFAN TROJAR

33. letnik Zgodovinskega časopisa

33. letnik Zgodovinskega časopisa, te osrednje slovenske revije, ki predstavlja javnosti znanstvene in strokovne dosežke slovenskega zgodovinopisja, je bil izredno tematsko usmerjen.

V prvih številkah je opisana dejavnost slovenskih in britanskih zgodovinarjev ob pogovoru za okroglo mizo leta 1976 v Londonu in leta 1978 v Kuparih, kjer so razpravljali o odnosih med obema državama 1939 — 1945. Tako sta v prvi številki objavljena referata, ki sta jih v Kuparih podala sir William Deakin (Britanci, Jugoslavlani in Avstrija 1943 — 1945) in Dušan Biber (Jugoslovanska in Britanska politika o koroškem vprašanju 1941 — 1945). Razprava Frana Zwitterja (Diplomatski problem jugoslovansko-avstrijske meje v dobi druge svetovne vojne) pa je odmev na oba referata. Dušan Biber je prispeval tudi vsebinsko bogat pregled obeh okroglih miz, ki sta obravnavali širok spekter večinoma še nerešenih vprašanj omenjenega obdobja.

Poleg jugoslovansko-britanskega sklopa je bil v prvi številki objavljen še referat Vasilija Melika Slovenci v državnem zboru 1893 — 1904, ki ga je podal avtor na zborovanju slovenskih zgodovinarjev v Kranjski gori (Jesenice leta 1976). Vančo Boškovič in Jasna Šamič objavljata pet turških dokumentov o slovenskih sužnjih v Sarajevu v 16. stoletju, Jože Šorn obsežen prispevek o razvoju proizvodnje tekstila na Slovenskem od manufaktur do mehaničnih tekstilnih tovarn, Andrej Vovko pa drugi del svoje študije o delovanju organizacij jugoslovanskih beguncev iz Julijske krajine med vojnama.

Druga in tretja številka revije prinašata referate z 19. zborovanja slovenskih zgodovinarjev v Mariboru leta 1978. Tudi tokrat je bil poudarek na reviziji slovenske zgodovine, vendar za čas 1904 — 1914. Uvodni referat je podal Janko Pleterški, Vasilij Melik je obravnaval demokratizacijo avstrijskega volilnega sistema, Avgustin Malle zgodovino koroških Slovencev v tem obdobju, Boris Gombač pa slovensko politiko v Trstu v tem času. Precejšnja pozornost je bila namenjena zgodovini Beneške Slovenije v obdobju 1866 — 1918. O tem sta poročala Karel Šiško in Jaromil Beran, prispevka k razpravi pa sta podala še Fran Zwitter in Vasilij Melik. Poleg tega so objavljeni še sestavki Sergeja Vrišerja ob 75-letnici zgodovinskega društva v Mariboru, Boga Grafenauerja o

narodnostnem položaju na slovensko-nemški etnični meji na Štajerskem v obdobju 1918/10. Nadalje razpravljajo Franc Rozman o delavskem gibanju v Mariboru v času prve svetovne vojne, Miroslav Pahor o Mariboru kot mestu pomorščakov, Elia Apih o vprašanju avstrijsko-jugoslovanske meje v luči stališč tržaških časopisov leta 1919, Iskra Čurkina pa o osnovnih etapah v razvoju rusko-slovenskih odnosov v drugi polovici 19. stoletja.

Posebej moramo omeniti še referat Štefana Trojarja o didaktičnih izhodiščih pri zgodovinski obravnavi gospodarsko-socialnih vsebin.

Zadnja, četrta številka Zgodovinskega časopisa, je posvečena pokojnemu Edvardu Kardelju, štiridesletnici izida njegove znamenite knjige Razvoj slovenskega narodnega vprašanja, in proglasitvi Edvarda Kardelja za častnega člana Zgodovinskega društva za Slovenijo. V tem delu so objavljeni prispelki Ignacija Vojeta, Janka Pleterškega, Miroslava Stiplovskega in Branka Marušiča. Avtorji obravnavajo zgodovinsko misel v času Speransove knjige, časovni okvir in okoliščine njenega nastanka, vprašanja njenih štirih izdaj, tiskanja in datuma izida.

Na ta del četrte številke, ki je izšel tudi kot separaten natis, še posebej opozarjamo naše delavce v vzgojno-izobraževalnih organizacijah.

Med drugimi objavljenimi prispevki omenjene številke je treba vsekakor omeniti razpravo Momčila Zečevića o nekaterih vprašanjih historiografije o jugoslovanskem zedinjenju, Janka Prunka o slovensko-hrvaških odnosih 1924 — 1918 ter predvsem Mavricija Zgonika o stvarnih ter spoznavnih strukturah zgodovine s posebnim vidikom na učni proces.

JOŽE CIPERLE

Carlo Carrà: Nori pesnik, 1917, litografija na cinku

Redkokdaj se ponudi priložnost, da se spoznamo s tujim vrhunskim umetnikom ob razstavi značilnih likovnih del. Tokrat je v ljubljanski Jakopičevi galeriji skrbno zbrana razstava risb in grafik italijanskega slikarja Carla Carràja, čigar stoletnica rojstva bo prihodnje leto.

Carrà je osebnost, ki je idejno odrasla pod vplivom Bakunjinina in Marxa, likovno pa je bil blizu futurizmu. Toda okoli 1913 je doživel globoko krizo, ki jo je čutil v futurističnih možnostih in se približal de Chiricu. Po letu 1920 se je bolj naslonil na naravo, človekovo intimo in se izražal — po Worringeru — ko kozmični realist. Kakorkoli že pojmuje Carràjevo slikarsko pot — in s tem tudi grafične in risarske stvaritve — gre za izvirno ustvarjalno osebnost, ki ne želi podrejeno posnemati narave, čeprav mu je narava nepogrešljiva. Svoje ideje in stvari želi predstaviti tako, kot jih vidi sam vse od arhitektske pritajenosti v človeku do intelektualne presoje — z izvirno likovno govorico.

Vsiljuje pa se tale misel: Carràja poznamo predvsem kot slikarja, manj kot grafika in še manj kot risarja. Na razstavo pridemo s spominsko sliko njegove palete. Ogledujemo si grafiko, ki je lahko povezana s slikarskimi deli, z risbami kot samostojno vrsto ali pa kot pripravo za slikarsko delo. Prav gotovo so si navedena tri področja likovnega izražanja v medsebojnem razmerju. Skozi take nedorečene in tudi nedomišljene preoblike iščemo medsebojno soodvisnost ali pa se zadovoljimo s ponujenim. Kljub temu, prikazuje razstava le Carràjevo grafično in risarsko podobo, pa se zrcalijo v delih vse bistvene umetniške posebnosti, tiste slogovne prvine, ki v razvojni poti konstantno govore o naravi Carràjevega umetniškega hotenja. V ospredju sta človek in narava, skopa umetnikova poteza se omeji na najpotrebnejše, da bi z ekspresivno sugestijo zgostil izrazno bit. Carrà spada med tiste umetnike, ki se zadovoljijo z nekaj temami, toda te ga neutrudno napolnjujejo z umetniškim navdihom, ob zanimivi razstavi si izoblikujemo lahko drugačen pogled na umetnika, ki je v bistvu komplementaren glede na Carràjevo slikarstvo. Pri sedanjih razstavi pa sta tako risba kot grafika — z grafičnimi ploščami — poudarjeni.

I.G.

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomšič, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 8 din. Letna naročnina 150 din za posameznike, za delovne organizacije 250 din, za študente 100 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Podeljena priznanja

Izobraževalna skupnost Litija organizira vsako leto z eno izmed matičnih osnovnih šol srečanje delavcev vzgoje in izobraževanja, kjer se zberejo poleg šolnikov tudi delavci vzgojno-varstvenega zavoda, delavske univerze in glasbene šole. Tokrat so se sešli že četrtri, in sicer v litijski osnovni šoli.

Od gostov so se vabilu odzvali predsednik občinske skupščine Jože Dermovšek, predsednik občinske konference SZDL Mirko Kaplja in svetovalki Zavoda SRS za šolstvo — organizacijska enota Ljubljana Anica Šoper in Danica Troha.

Po pozdravu gostitelja je magister Veljko Troha, direktor Pedagoškega inštituta iz Ljubljane, spregovoril o sodobnih težnjah v vzgoji in izobraževanju, predsednik skupščine Izobraževalne skupnosti Litija Andrej Kralj pa je seznanil udeležence srečanja s položajem in

nadaljnjim razvojem šolstva otroškega varstva v občini. O koncu je podelil letošnja priznanja Jožetu Hostniku, pomočniku ravnatelja Osnovne šole Dušan Kveder Tomaž Litija, Vidi Marcen, vzgojiteljici v VVZ Litija, Lojzki Koritnik, pomočnici ravnatelja Osnovne šole Franc Rozman Stane, Šmartno pri Litiji, Miji Boltin, učiteljici razrednega pouka v Osnovni šoli v Litiji poleg priznanj so jim izročili knjižna darila.

Po uvodni slovesnosti je nastopil Ljubljanski oktet, ki je navdušil poslušalce s pestrim izborom slovenskih narodnih in umetnih pesmi. Srečanje se je nadaljevalo z družabnim večerom, ki ga je pripravila osnovna organizacija sindikata domačinov, to je litijske osnovne šole. Škoda, da se vabilu organizatorjev niso odzvali vsi delavci, zaposleni v vzgojno-izobraževalnih organizacijah naše občine. B. Ž.

Vedno zanimivo

V osnovni šoli v Radljah so že lani ustanovili mladinsko razstavišče, poimenovano po slikarju revolucionarju Lojzetu Šušmelju. Tu se je že doslej zvrstilo veliko pomembnih razstav. Svoja dela razstavljajo učenci, tu so razstave na tematiko NOB, iz življenja in dela naših revolucionarjev pa tudi dela priznanih likovnih pedagogov in slikarjev.

Zdaj pa je v avli, ta je hkrati tudi razstavišni prostor, razstava letošnjega, že drugega kiperskega srečanja učencev, likovnih pedagogov in članov mladinskega likovnega kluba.

Ta srečanja, začela so se pred leti na Koroškem v Dravogradu, zaslužijo posebno pozornost. V začetku, tri oziroma štiri leta so sodelovali predvsem otroci s koroškega območja in risali. Srečanja z leti niso bila več posebno zanimiva. Takrat so na predlog Štefana Kresnika dodali slikanju še kiparjenje ter povabili sodelovanju najširši krog likovnih ustvarjalcev, s samorastniki vred. Tako je srečanje postalo izredno privlačno, udeleženci pa so vsako leto spoznali nekaj novega.

To nam jasno povedo imena tistih, ki sodelujejo: Gabrijel Kolbič, Slavko Koren, Bojan Golija, Janko Dolenc idr.

Še bi lahko naštevali, seveda pa je bila tu tudi večina likovnih pedagogov koroške pokrajine, tako so skupaj delali, se učili in ustvarjali. Letos je že drugo povsem kiparsko srečanje v Radljah izdelki pa so tokrat v razstavišču Alojz Šušmelj v Osnovni šoli Radlje. Tu je razstavljena keramika, nastala pod rokami učencev in drugih udeležencev srečanja. Učenci so navezali stike s tovarno keramike v Libojah. Prvi dan so obiskali tovarno in spoznali delo v njej in se še posebej zanimali za likovno oblikovanje izdelkov keramike. Drugi dan so v Radljah delali, kasneje pa izdelke prepeleli v Liboje, končno stopnjo obdelave — zgornje.

Prav take novice so največji magnet tovrstnih srečanj. Vedno je treba dodati kaj novega, privlačnega, strokovno na višji ravni, potem se ni treba bati, da bi srečanja izumrla! kv

Vabilo

Šolski center Sevnica, TOZD Osnovna šola »Savo Kladnik« Sevnica vabi učitelje in druge delavce, ki so delali na šoli, da se udeležijo odprtja prizidane šole v soboto, 8. novembra 1980, ob 9. uri.

SPOŠTOVANI,

morda je med vašimi sodelavci, ki so letos na novo prišli na vašo šolo kdo, ki še ni naročen na Prosvetnega delavca. Ponudite mu našo naročilnico — naj jo izpolni in pošlje v ovojnici na naš naslov.

NAROČILNICA

Prosvetni delavec, 61104 Ljubljana, p. predal 21

Naročam se na Prosvetnega delavca in prosim, da mi ga pošiljate na naslov:

Ime in priimek:

Naslov:

Naročilnico bom poravnal-a po prejemu položnice.

Datum: Podpis

VSAKEMU, KI IZOBRAŽUJE IN VZGAJA, PROSVETNEGA DELAVCA!

Nova skupinska naročila na Prosvetnega delavca: Osnovna šola Škocjan Vzgojno-varstveni zavod Postojna

HVALA VSEM, KI SPREMLJATE NAŠE DELO IN ŠIRITE SVOJE GLASILO MED BRALCE!

Obvestilo

Loški muzej Škofja Loka obvešča šole, da je odprt vsak dan — razen ponedeljka — od 9. do 12. ure in od 14. do 17. ure. Vodnika oziroma vodstvo po razstavljenih zbirkah si lahko zagotovite le, če napoveste obisk na naslov: Loški muzej Škofja Loka, p. p. 9 ali po telefonu (064) 62-261.

Komisija za medsebojna delovna razmerja
OSNOVNE ŠOLE FRAN KOCBEK GORNJI GRAD

razpisuje prosta dela in naloge:

— učitelja zgodovine in zemljepisa, PRU ali absolvent za določen čas od 15. novembra 1980 do 31. avgusta 1981 s polnim delovnim časom.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o strokovnosti najkasneje v 15 dneh po objavi razpisa.

Odbor za delovna razmerja
OSNOVNE ŠOLE TONETA ČUFARJA
LJUBLJANA, ČUFARJEVA 11

razpisuje za nedoločen čas s polnim delovnim časom prosta dela in naloge:

— učitelja glasbenega pouka, PRU ali P
— učitelja telesne vzgoje, PRU ali P
— učitelja razrednega pouka za delo v COŠ, U ali PRU (raz. pouka)

Začetek dela: takoj ali po dogovoru. Šola nima stanovanj.

Vabilo

Kolektiv Osnovne šole Tržišče vabi vse učitelje, ki so poučevali na tej šoli, da se udeležijo odprtja nove šole v soboto, 15. novembra 1980 ob 10. uri.